

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

H. Chr. Sonne,
Om
Arbejdersforeninger.

INDUSTRI-
FORENINGEN

17
101

321 88

331 88

334.5 Som gl

1867.

416

Om Arbejderforeninger.

~~~~~

Til Oplysning og Veiledning

ved

H. Chr. Sonne,
Sognepræst i Tilsted

Kjøbenhavn.

H. Hagerups Boghandel.

Louis Kleins Bogtrykkeri.

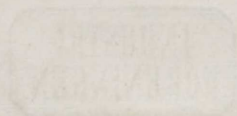
1867.

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

Om Arbrictforeringer

27 Udgave af Heltens

H. V. H. H.

Heltens

H. V. H. H.

H. V. H. H.

187

Paa Grund af Udgiverens Hjærnhed fra Trykkestedet have følgende meningsforstyrrende Trykfeil indsnøget sig, som bedes rette de inden Læsningen:

Side 4	Linie 2	Föreningen, læs Foreninger,
—	—	14 alle læs ville
—	—	17 Misgreb læs Misgreb
—	—	5 f. n. orudsætte læs forudsætte
—	6	17 sine læs hine
—	9	20 Medlemmers læs Medlemmernes
—	16	3 angær, læs angaaer,
—	17	15 engelsk læs engelske
—	20	20 Föreningens læs Föreningens
—	23	11 f. n. Bebreidelse, læs den Bebreidelse,
—	24	12 f. n. Handelschand læs Handelschaand
—	29	1 Extraordinaiae læs Extraordinaire
—	—	4 f. n. selv tale læs selv at tale
—	30	3 der læs her
—	—	4 have læs at have
—	—	4 f. n. Bygning læs Bygning
—	32	3 f. n. reel læs vel
—	33	2 høie læs høie
—	35	16 og 5 f. n. „Arbeider“ læs „Arbeidere“
—	37	1 Kjærlighed læs denne Kjærlighed
—	—	9 f. n. mere læs andre
—	39	21 og 22 besørge de læs besørge de da
—	40	7 f. n. Skovene læs Skoven
—	41	4 Eigemand. læs Eigemand.
—	45	10 f. n. forestaae læs foreslaae
—	52	5 liben læs til en
—	—	19 sees læs spores
—	54	17 Forhold læs Formaai
—	55	9 hørt seet læs hørt og seet
—	—	15 lage læs lade
—	56	8 være læs været

De hyppige Anmodninger, der i den senere Tid fra forskjellige Sider ere rettede til mig om at meddele Oplysninger om den i Thisted dannede Arbejderforening og om Fremgangsmaaden ved saadanne Foreningers Oprettelse, og som det efterhaanden er blevet mig uoverkommeligt i hvert enkelt Tilfælde at besvare nogenlunde tilfredsstillende, foranledige mig til at offentliggjøre nærværende Meddelelse til Efterretning for Dem, der her i Landet interessere sig for Sagen og kunne ønske nogen Anvisning til at virke for den. Det er derfor ikke min Hensigt med disse Blade at indlade mig paa nogen udførligere og dyberegaaende Behandling af det store og vidtløftige Emne om Arbejderforeninger i Almindelighed, hvorom man, saavidt jeg veed, i den nærmeste Fremtid kan imødesee Afhandlinger fra kyndigere og dygtigere Mænd, men kun i muligt Korthed at give et Begreb om Betydningen af denne Sag og en let overkommelig Veiledning til at sætte den i Gang hos os, hvorhos jeg, med Forbigaaelse af de forskjellige Skikkelser og Maader, hvorpaa Arbejderforeninger kunne fremtræde efter de forskjellige Formaal, de sætte sig, eller rettere efter de forskjellige Veie, ad hvilke de stræbe efter de samme Formaal, kun vil holde mig til den Side af Sagen, som er den simpleste og nemmeste og under alle Forhold lige anvendelig, og som derfor paa de fleste Steder vil være den naturligste at begynde med, nemlig den Slags Arbejderforeninger, der dannes til fælles Indkjøb og Udsalg af Livsfornødenheder. Det er i denne Skikkelse, vi især i England træffe Arbejderforeningerne; de betragtes der i Almindelighed som Tidens største Folkeanliggende, som Alle, Høie og Lave, kappes om at udbrede efter det Mønster, der for 22 Aar

tiden blev givet af Arbejderne i den lille By Rochdale, og der findes allerede nu henved 1000 saadanne Foreningen, alle ordnede omtrent paa samme Maade, og Antallet voxer stadig. Medens der derfor i de fleste andre europæiske Lande findes talrige Arbejderforeninger i andre Mønstre (f. Ex. Foreninger til forskjællige industrielle Foretagender, til Opførelse af Boliger, til Opdyrkelse af øde Landstrækninger osv.), saa er det fortrinsvis England, man maa fæste Opmærksomheden paa ved den Slags Foreninger, som her nærmest skulle omtales; og man kan neppe danne sig nogen klar Forestilling om disse Foreningers Betskaffenhed og Betydning, uden at have gjort sig bekendt med den Maade, hvorpaa de fremtræde og virke i England, og de overordentlige Frugter, de der allerede have baaret; og det er en stor Lettelse for os, som alle følge Sporet, at vi kunne benytte de rige Erfaringer, som der ere gjorte, og fra Begyndelsen være opmærksomme paa de mange Vanskeligheder og fMisgreb, som man der efterhaanden har lært at overvinde og vogte sig for; og der er i denne Henseende mere at agte paa, end man ved et løst Bekjendskab til Sagen skulde troe. Hvor stor Udbredelse Arbejderforeninger end have fundet og hvor betydelig en Rolle de end spille ogsaa i andre Lande, maa vi dog give England med sit praktiske Folk Wren for at være deres Bugge, og dette Land maa staae for os som Forbillede og Læremester, naar vi ville følge efter.

Idet jeg nu vil give en kort Fremstilling af de engelske Arbejderforeningers Organisation og Virksomhed, vil jeg forudstikke en Undskyldning til de Læsere, der muligens heri kunne finde enkelte Gjentakelser af hvad jeg allerede tidligere har meddelt i nogle Artikler i „Thisted Amtstid.“, men som jeg ikke tør orudsætte saa almindelig bekjendt, at jeg bør forbigaae det her.

Arbejderforeningernes Formaal.

Dette maa vel adskilles fra Maaden og Middelet, hvorved det søges opnaaet. Det er saaledes vistnok urigtigt, naar det i Thisted Kjobstads Arbejderforenings Bedtægter § 1

hedder — ganske overensstemmende med Rochdale-Lovene — at „Foreningens Formaal er ved frivillige Bidrag af Medlemmerne at danne et Fond for at sætte dem istand til et fordelagtigere Indkjøb af Livsforbrødenheder.“ Dette er egentlig ikke Formaalet, men Middelet; overseer man dette, fæster man let Opmærksomheden fortrinsvis paa Sagens oekonomiske og reent materielle Side og taber den sande dybe og store Betydning affyne; nei, Formaalet er at have den i borgerlig Henseende lavere stillede, afhængige og trykkede Deel af Befolkningen til et høiere sædeligt, intellectuel og socialt Trin og derved til en hæderligere Plads i Samfundet, at forhjælpe dem til at blive sig deres Menneſkeværld bevidst, at som vi alle ere Menneſker for Gud, det saaledes ogsaa maa blive vitterligt i Samfundslivet, at Adskillelsen efter Stand og Klasser er en Tankeløshed, at den Betragtning, at Nogle have Privilegium paa at være Herrer, at lade Andre gjøre Arbeidet og selv nyde Lønnen, medens Andre ere fødte til at være afhængige, ringeagtede og overseete, er en Uretfærdighed, at der er en fornuftig og lovlig Fælledsret (Socialisme), der ligelig berettiger ethvert Menneſke til ved alle redelige Midler at hjælpe sig selv og arbeide sig op, som han bedst forstaaer og kan.

Nu er det en sørgelig Erfaring, at det oekonomiske Tryk i saa mange Henseender virker nedbrydende paa et Menneſkes aandelige Liv: naar en Mand ikke kan erhverve sig sit Udkomme maa han begynde at gjøre Gjæld, og strax kommer Afhængighedsfølelsen, der voxer med Gjælden; han er ikke blot bekymret for den Dag imorgen, men ogsaa den Dag igaar efterlader sin nagende Bekymring; han er efterhaanden ikke istand til at opfylde sine Forpligtelser med Afbetalingen, han maa finde paa Udveie og smaa Udflugter, hans Redelighed og Ordholdenhed og dermed Hæderligheden i hans Charakter begynder at svigte, han kan ikke længer forskaffe sig kraftig og nærende Føde, saa søger han at styrke sig med Brændevin, eller han bruger det som Middell til at fordrive Sorgerne; Armoden medfører Uorden, Ureenlighed, Uhyggelighed i Hjemmet; naar han kommer fra sit Arbeide, har han ingen Lust til at være hjemme, kort

sagt, han er kommen paa en Skraaplan, hvor han glider dybere og dybere, det Ene foder det Andet af sig, den ene gode Følelse hos ham udsuffles efter den anden, Fremtiden ligger mørk for ham, han siner intet Haab, Modet synker og han giver ganske tabt. Skulde Nogen mene, at dette Billede er for mørkt, saa tør jeg desværre paastaae, at Virkeligheden frembyder altfor mange saadanne.

Meningen er jo ikke, at det kun er den Slags Menneſker, her er beskrevet, som Arbejderforeningerne ere bestemte til at reise op; de, der først ere sunkne saa dybt, lade sig vanskelig reise igjen; men kan Armod og dermed følgende Gjæld og Næringsforger udbrede saa megen sædelig Glendighed, som vi daglig see, saa er det ogsaa aabenbart, hvilken Betydning et sorgfrit Udkomme og timeligt Velvære har til at hæve Menneſtens ædlere Følelser og vække deres aandelige Liv, og hvilken Betsignelse det maa være for det hele Samsund, naar man kan finde Midler til at bryde sine Bænker og fremme disse Goder. Det er i Erkjendelsen heraf at man har udtænkt og valgt

Den Vei, som Arbejderforeningerne gaae,

idet disse virke til at forbedre Medlemmernes Kaar og aabne dem lyse Udsigter til Fremtiden for derved at faae dem til med godt Mod at reise deres Hoveder. Fremgangsmaaden er da denne: et Antal „Arbejdere“ forene sig om i Fælledskab at forsyne sig selv med deres Livsfornodenheder; der er ingen Mand saa fattig, at der jo er visse saadanne uundværlige Fornodenheder, som han maa kjøbe, og der er neppe nogen Mand i saa usle Kaar, at han ikke med en alvorlig Villie, om endog med nogen Selyfornægtelse, ugenlig kan undvære nogle faae Skillinger af sin Fortjeneste. De begynde da med i hver Uge at styde sammen, hvad de kunne afsee af deres Indtægt, og blive ved hermed indtil de paa denne Maade have samlet sig en lille Sum, hvormed de kunne begynde deres Indkjøb. Der er Foreninger i England, der have begyndt deres Virksomhed med 7 Medlemmer og en Kapital af 10 à 20 Rdlr., der er

Foreninger, hvis første Indkjøb, der optog hele deres Formue, bestod i eet eneste Pund Thee, og som dog i kort Tid have arbeidet sig op til en anselig Betydning. Hvad der kjøbes og sælges, betales strax contant, og saasnart Varerne ere borte, har man derfor strax Penge, hvorfor der gjøres Indkjøb paany, og da man ved den contante Betaling kan gjøre fordeelagtige Indkjøb, og Varerne atter udsælges til Stedets gjængse Priser, bliver jo stadig Noget fortjent ved Omsætningen, og dette Overskud bliver fordeelt mellem Medlemmerne i det Forhold, hvori Enhver af dem har kjøbt ved Foreningens Udsalg. Dog bliver foreløbig intet udbetalt dem, men Enhvers Andeel skrives til hans Conto og forbliver i Foreningens Hænder som Part af den stadig vøgende Driftskapital, indtil ethvert Medlem har staaende et saa stort opsparat Beløb, som Foreningens Love bestemmer; har han naaet det, staaer det ham frit, enten han vil have det Overskydende udbetalt, eller han fremdeles vil vedblive at lade det skrive til og saaledes lade sin Andeel (Actie) vøge. Hvad ethvert Medlem har indestaaende i Foreningen, forrentes med 5% aarlig, som beregnes og skrives til hvert Kvartal; saaledes vøger Medlemmernes Conto stadig paa 3 Maader: 1) ved de ugenlige Indskud, 2) ved den beregnede Andeel i Fortjenesten paa det Beløb, hvorfor de købe ved Foreningens Udsalg, 3) ved de tilskrevne Renter. Hvert Fjerdingaar opgjøres Regnskabet, Beholdningen af Varer esterses og veies, Fortjenesten beregnes og fordeles mellem Medlemmerne paa ovennævnte Maade. Forat kunne kontrollere, for hvor stort et Beløb Enhver kjøber ved Udsalget, har hvert Medlem sin Contrabog, uagtet han betaler Contant. Ogsaa Iffe-Medlemmer kunne købe hos Foreningen, og disse faae da ogsaa deres Contrabog, og der beregnes dem en mindre Andeel, f. Ex. $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ mod Medlemmerne, af Fortjenesten.

Saalænge Foreningen endnu er lille og Medlemmerne faa, gaaer det Hele ofte ganske simpelt til: eet af Medlemmerne paatager sig at opbevare de saa Varer og paa et Par Aftener i Ugen eller et Par Timer hver Aften at udlevere dem til de andre Medlemmer; men efterhaanden som Virksomheden stiger

med Medlemsantallet, bliver det hele Maskineri jo ogsaa vidtløftigere: der maa have et særskilt Udsalgsted og en handelskyndig, lønnet Udsælger, der maa føres nøiagtig Bog over Alting og holdes omhyggelig Kontrol, men i samme Forhold som dette bliver fornødent, vil ogsaa den udvidede Omsætning blive istand til at bære de dermed forbundne Omkostninger.

Den Forening i England, som for 22 Aar siden brød Banen, har nu en aarlig Omsætning af omtrent 1 Million Rdlr. og der findes mange Foreninger, der omsætte for flere Gange 100,000 Rdlr. om Aaret.

Hvilken Fordeel opnaaes nu ved denne Fremgangsmaade for Medlemmerne?

1. De ere sikke paa altid at faae fuldkommen gode og uforsølfede Varer.
2. De beholde selv Fortjenesten ved Salget af de Artikler, de forbruge.
3. De ville sig efterhaanden Ud af Gjæld og den dermed følgende Afhængighed.
4. De opspare sig en lille Kapital, som de have at tye til under indtræffende Uheld, hvor de ellers maatte gjøre Gjæld. Svergang de kjøbe deres Livsfornødenheder, sætte de med det samme, uden at mærke det, lidt i en Sparekasse og de mange Bække smaa voxe efterhaanden til en stor Aa og bære aarlig 5% Renter, hvad ingen anden Sparekasse giver. Man kan ikke uden Bekjendtskab til de engelske Beretninger gjøre sig nogen Forestilling om, i hvilken utrolig Grad disse Bække kunne svulme op: fra et Sted berettes, at Medlemmernes hele Indstud har i 6 Aar fordoblet sig $3\frac{1}{2}$ Gange; fra et andet, at 3 Mænd, der for 6 Aar siden begyndte en Forening, kunne nu af deres Nettogevinst bygge en Soile med Guld = Sovereigns saa høi som den høieste Fabrikforsteen i England; fra et tredie, at en Fader, der har 13 Børn at forsørge, har ved at være Med-

- lem af Foreningen for sin Part erhvervet over 4000 Rdlr. (thi det er det Mærkelige, at jo mere et Medlem forbruger og kjober, desto mere opsparer han). Vignende Resultater meddeles fra mangfoldige engelske Foreninger. Det behøver vel ikke at udvikles, hvor den Bevidsthed, at have en god Sparestilling i Baghaanden for paakommende Tilfælde, kan rette en forhen forgjældet og forknytt Mand op.
5. Af det indbundne Overskud lægges ved hver Kvartalsopgjørelse en vis Deel tilside for at anvendes til aandelige Diemed for Medlemmerne. Saa snart man paa denne Maade har faaet tilstrækkelige Midler, anstattes et Foramlingsværelse, hvor Medlemmerne (stundom med deres Koner) holde Møder, hvor der holdes Foredrag, samtales osv.; man skaffer et Væseværelse, hvor Medlemmerne kunne om Aftenen forefinde gavnlige oplysende og underholdende Læsning, der samles et Bibliothek af nyttige Bøger, som Medlemmerne kunne laane hjem. Efterhaanden som en Forening vinder fast Fod og faaer flere Midler at raade over, udvider den sin Virksomhed i alle Retninger for at fremme Medlemmers Velvære, yder dem Syge-, Alderdoms- og Begravelses-Hjælp og rækker Haand med til enhver vel-dædig og menneskekjærlig Foranstaltning.

Man maa have gjort sig bekendt med de forbausende Resultater, saadanne Foreninger have frembragt i England, man maa have læst de begejstrede Beskrivelser om, hvilken Forandring de have bevirket hos Befolkningen, hvorledes de have forjaget Drukkenskab og Krolivet, udbredt Orden, Hygge og Tilfredshed i Hjemmet, forædlet Charakteren og vaakt Selvsølelsen med Sands for Alt, hvad der er godt og hæderligt, hvorledes den fælleds Samvirken og Stræben til samme Maal har banlyst den smaalige og sneverhjernede Egenskærlighed, der gaaer efter den gamle Regel, at Enhver er Lyv i sin egen Næring, og fremfaldt aabent trofast Brodersind med den glade Bevidsthed og Erfaring om, at man er stærk ved at holde sammen, og gjensidig gavne hinanden ved at staae Ryg mod Ryg; — man maa kjende noget til den Jubel, der i deres Møder udtales i

Ord og staaer præget paa alle Ansigter over, som de selv udtrykke sig, at være komne fra Helvede i Himmelen, for at forstaae, at Englænderne have Ret, naar de sige, at Arbejderforeningerne er den gavnligste og menneskefærligste af alle menneskelige Opfindelser — naar de udsende Missionairer rundt om i Landet, hvor der endnu ikke findes Foreninger, forat forkynde det som et nyt Evangelium for ethvert Menneske: Du kan, naar Du selv vil, blive fri for Gjæld, Du kan faae dit sorgfrie Udkomme, Du kan blive en selvstændig Mand og et hæderligt og anseet Medlem af Samsundet.

Man betragter i England, og vistnok med Rette, Arbejderforeningerne som en enkelt Side af et nyt Verdensprincip, der som Fælledsflab og Samvirken vil feierligt og ustandseligt bryde sig Bei overalt og gennemtrænge alle Samsundsforhold og udjevne Forskjæl ved at tilveiebringe en ligeligere og retfærdigere Fordeling af Arbeide og Fortjeneste, og det er ikke blot nedsfra at Bevægelsen spores, man begynder ogsaa ovenfra at høre sig for det nye Princip og mærker stor Velsignelse deraf, der høres det ene Exempel efter det andet paa, at Giere af Fabrikker, Kulminer, Landeiendomme, Møller osv. begynde at give deres Arbeidere directe Andeel i Fortjenesten af deres Bedrift.

Naar nu Nogen vil stille sig i Spidsen for at danne en Arbejderforening, er Hovedbetingelsen, at han selv først sætter sig fuldkommen ind i Sagen og alle dens Enkeltheder og faaer et klart Overblik over, hvorledes det Hele skal indrettes. I denne Henseende er der givet et fortrinligt Hjælpe middel i det engelske Arbejderblad »The Co-operator« by Henry Pitman, Manchester, som ikke noksom kan anbefales; der kan neppe tænkes noget Spørgsmaal Sagen betræffende, uden det i dette Blad finder sin klare Besvarelse, enhver Tvivl og Betænkelighed vil man der faae hævet, enhver Indvending grundig gjendreven; Bladet, hvoraf der hver 14de Dag udkommer et Nr., have her for 1 Rdlr. aarlig.

Naar Bedkommende saaledes selv har gjort sig fuldkommen

bekjendt med Sagen, søger han at faae Stedets Arbeidere samlede og giver dem i en Række Møder (f. Ex. Søndag Aften) en Fremstilling af Arbeiderforeningernes Beskaffenhed og Betydning og fortæller dem, hvad der paa den Maade er udrettet i England, hvorpaa »The Co-operator« vil forsyne ham med mange interessante Exempler. Har han paa denne Maade forstaaet at vække sine Tilhøreres Interesse, dannes Foreningen, der begynder med, at Medlemmerne ugentlig paa en bestemt Dag indskyde et lille Bidrag, f. Ex. 4 à 16 Sk., som skiftevis opkræves af et af Medlemmerne i hvert af Byens Kvarterer og bringes til Kassereren, som holder nøiagtig Bog over det Modtagne. Der vælges selvfølgelig en Bestyrelse af de kyndigste, forstandigste og paalideligste Mænd, der fordele Forretningerne mellem sig og hver 14 Dage eller Maaned holde Møder for at raadslaae med hverandre om Foreningens Anliggender, ligesom der jevnlig holdes Møde med alle Medlemmerne for at holde Interessen vaagen. Naar man har sammenstødt 50 Rdlr., kan man gjerne begynde med Udsalg af Rugbrød, som man let faaer en af Byens Bagere til at levere Foreningen 8 à 10 % under den sædvanlige Pris, medens de udsælges til den gjængse Pris fra forskellige Medlemmers Huse, passende fordeelte i Byen; efterhaanden kan man ogsaa opkjøbe og paa samme Maade udsælge Ost og maaskee enkelte andre Artikler; men inden man kan aabne et formeligt, nogenlunde fuldstændigt Udsalg, maa man have samlet 6 à 800 Rdlr. af Medlemmernes Indskud og endda sikke sig et Laan, saa at man kan raade over mindst 2000 Rdlr.; man vil endda ikke kunne indkjøbe store Kvantiteter, naar Udsalget skal være forsynet med alle de Artikler, som bruges i Medlemmernes Huusholdninger, men dette er netop Fordelen ved Handelen for rede Penge, at man stadig har disse ihænde til at gjøre nye Indkjøb, saa at man kan gjøre en stor Omsætning med en forholdsvis lille Driftskapital. Som et talende Exempel herpaa skal jeg blot anføre, at Foreningen her i Thisted ved et Udsalg af Rugbrød, hvor dog ikke Halvdelen af Medlemmerne købte, med en Driftskapital af 30 Rdlr (som rigtignok blev givet ud

og atter taget ind i hver Uge) fra 1ste Juli til 1ste Novbr. s. A. fortjente 53 Rdlr., hvilket i et Aar vil udgjøre 160 Rdlr. eller 530 % af Driftskapitalen; og hvis alle Medlemmer havde kjøbt deres Brød ved Udsalget, vilde Resultatet vise sig endnu langt gunstigere.

Er man nu kommet saavidt, at man kan aabne et Udsalg, saa lægge vore engelske Raadgivere os følgende Raad indstændig paa Hjerte:

1. Vælg et saavidt muligt for alle Medlemmer bekvemt beliggende Udsalgsted i Byen.
2. Vælg en kyndig, fuldkommen tro og paalidelig Udsælger; lad ham stille betryggende Kaution for hvad der er ham betroet og hold Kontrol med ham paa den Maade, som er anvist i »The Co-operator« 1866 Nr. 90, 91 og 97 pag. 35, 43 og 137, og løn ham saaledes, at han ikke behøver at søge at lønne sig selv.
3. Kjøb og sælg udelukkende for rede Penge.
4. Udsalg ikke nogensomhelst Slags Spiritus.
5. Anvend al Flid for at opspørge de paalideligste en gros Handelskuse, hvor I kunne være fuldkomen sikke paa at blive reelt behandlede baade hvad Varenes Godhed og Priis angaaer, og indlad Eder aldrig med ubekjendte Handelsreisende.
6. Indrøm ogsaa Iffe-Medlemmer Andeel i Overskudet, naar de kjøbe ved Foreningens Udsalg.
7. Bevar Enighed og trofast Sammenhold mellem Medlemmerne og afværg al Splidagtighed.
8. Fæst ikke for udelukkende Opmærksomheden paa Sagens materielle Side, men tænk stadig paa det høiere Formaal, der tilstræbes.
9. Hold den nøiagtigste Orden i al Bogføring, Regnskabsvæsen og Foreningens Pengegager, og lad alt Herhenhørende være i saadanne Hænder, at der i Foreningen kan herske en uroffelig Tillid til dens Solidhed.
10. Bær forsynlig og aarvaagen til at opdage og møde enhver Banskelighed og Fare.

11. Vær ikke for utaalmodig efter strag at see store Resultater og opnaa betydelig Binding; Erfaring har paa de fleste Steder i England viist, at der i Begyndelsen er mange Vanskeligheder at overvinde og at det fra først gaaer langsomt fremad, men med Taalmodighed og Udholdenhed er Seiren sikker.
12. Medlemmerne maa ikke være for hurtige til at tage deres opsparede Penge ud af Foreningen, selv om det skulde koste dem nogen Selvfornægtelse at lade dem blive staaende.
13. Vær tro med at kjøbe i Foreningens Udsalg, om Du endog har nærmere til en anden Butik.

Med disse Raad er tillige peget paa de Farer, man bestandig har at være opmærksom paa, og som ellers kunne blive truende for hele Foreningens Eksistens.

Til disse 13 Regler kunne vi endnu føie en 14de: Vil Du virke for en Arbejdersforening, saa belav Dig paa Kamp og Modstand; denne har endnu ingen god Sag undgaaet i Verden og Arbejdersforeningsagen da ikke heller; ja saalænge det blot er paa Papiret man virker, saalænge man indskrænker sig til Avisartikler, eller der udsættes Præmier for det bedste Priskekrift om Sagen, saa er den fortræffelig i Alles Dine; men prøv blot paa at gjøre Alvor af den i Virkeligheden, saa vil den paa ethvert Sted møde erklærede Modstandere, der ere rede til at bekjempe den med alleslags Vaaben, stikke Hovederne sammen og gjøre Nar ad det Hele, og det pinligste er, at der vil være Mange, der indlade sig paa at kritisere, raisonnere og dømme om Tingene uden at have det mindste Begreb om den.

Den sædvanligste Indvending, der overalt vil gjentage sig, er denne, at Arbejdersforeningerne ere et Indgrib i de Handlendes Rettigheder og skade deres Næring, og det er da ogsaa fra Kjøbmandstanden at den stærkeste Modstand efter Reglen reises. Hertil ville vi svare: Erfaring har i England viist, at Sagen ikke tilføier de Handlende saa stort Tab, som de i Begyndelsen ere tilboielige til at bestrygte; og endvidere: det er en stor Misforstaaelse, at der i Samsundet skulde være saadanne Klasse-Privilegier og Monopoler, at den ene Sam-

funds-klassse skulde være eneberettiget til at leve paa den andens Bekostning. Arbejderforeningerne hvile paa det Princip, at det er enhver Stand og enhver Mand tilladt at erhverve sig sit Udkomme og bane sig sin Bei igjennem Livet paa enhver ærlig og redelig Maade; de forene i sig paa engang den rette Communisme og den sande Næringsfrihed, at forene sig og holde sammen med Andre, hvor det kan være til fælles Gavn, men frigjøre sig for Afhængighed af Andre, hvor denne lænkender os i vore tilladelige Bevægelser. Det er dertil en stor Misforstaaelse og Ensidighed, der vidner om Mangel paa den rette Samsundsaaend, naar den Enkelte vil indbilde sig, at det kan være til Skade og Tab for ham at en Klasse Menneffer hjælper eller lærer at hjælpe sig selv op; den arbejdende Klasse kan, hvor den i økonomisk og sædelig Henseende staaer lavt, blive en trykkende Byrde for hele Samsundet, men hvor den kan hæves til Selvstændighed og Bevare, kan dette aldrig andet end være til Betsignelse for Samsundet og for hvert enkelt Lem i det; dette maa Enhver erkjende, der i Sandhed vil være et friskt Lem paa Samsundslegemet med Interesse for det fælles Bedste, og ikke en sneverhertet Eneboer, der vel boer midt i en By, men dog ikke tænker paa andet end sin egen personlige Profit.

Til yderligere Belysning af denne Indvending vil jeg her meddele en Artikel efter »The Co-operator:»

„En af de væsentligste Indvendinger, der er fremsført mod Arbejderforeninger og som har gjentaget sig overalt, hvor saadanne Foreninger ere blevne oprettede, er denne, at man derved høiligen foruretter de Mange, der nu drive Handel og som derved have deres Næringsvei. Hverken den Enkelte eller nogen Forening af Flere, siger man, har Ret til hensynsløst at gribe ind i den borgerlige Orden og hjerteløst at ophæve Sædvaner og Indretninger, der have Aarhundreders Hævd og hvis Bevarelse er en Betsædssag for Mange.

Det Spørgsmaal, vi maae forelægge os selv, inden vi forene os til at sætte en Sag i Gang, der truer med at forandre Samsundets gamle Orden, er dette: vil denne Sags Fremgang be-

fordre det store Flertals Belbære? og maae vi besvare dette bekræftende, maae vi antage, at den maa være „til størst mulig Gavn for det størst mulige Antal Menneffer“, saa ere vi fuldkommen berettigede til at gjøre vort Yderste for at arbejde for en saadan Sags almindelige Udbredelse og vinde saa mange som mulig for den, selv om nogle Saa lide Tab derved. Det kan vistnok ikke nægtes, at Enkelte lide Tab ved Arbejderforeningerne, thi naar disses Udsalg blomstre, maa det, i hvert Fald for en Tid, gaae ud over Høfere og Detailhandlere.

Vi oprette ikke Arbejderforeninger, fordi vi have den mindste Lyst til at fornærme eller skade Nogen, men fordi vi ere overbeviste om, at vi derved virke for en Sag, der er af yderste Bigtighed for det almindelige Bedste, og at for hver Een, der lider Tab ved disse Foreninger, er der Hundreder, som have usfatteerligt Gavn af dem, og disse Hundreder henhøre til den fattigste Klasse i Samfundet, som mest trænger til at hjælpes.

Der gives dog vist ikke Nogen, der vil betvivle vor ligefremme Ret til at danne saadanne Foreninger til at forsyne os med Føde og Klæder og til at forbedre vor Stilling i økonomisk, social og sædelig Henseende; der gaaer en Afassociationsaand igjennem vor Tid, vi spore i saa mange Retninger, hvorledes Kræfterne slaae sig jammen; er det de mere Belhavende tilladt at forene deres Tusinder og Hundreder for at anlægge Jernbaner, oprette Dampskibsrouter, etablere Banker, Kreditforeninger, Assuranceelskaber og andre Aktieselskaber med alle mulige Navne og i alle mulige Diemed — er det flere Rigmænd tilladt at slaae deres store Kapitaler sammen for at føre en fælles Handelsforretning: kan da Nogen ville formene den uformuende Arbejdsklasse at forene deres Firskillinger og Marker for derved at virke sammen til fælles Gavn? Intet kan dog være billigere og retfærdigere end det store Princip, hvorpaa Arbejderforeningerne hvile; efterat nemlig Kapitalen har faaet den Rente, der tilkommer den, og efterat alle Udgifter ved Forretningen ere dækkede, gaaer det indvundne Overskud tilbage i Medlemmernes Lomme næiagtig i samme Forhold, hvori En-

hver har kjøbt Varer ved Foreningens Udsalg. Dette er dog saa billigt, som det kan være.

Hvad den Skade angaar, som saadanne Foreninger tilfoie den Enkelte, ville vi spørge: ere ikke alle store Forandringer i vore Samsunds- og Handelsforhold stedse idetmindste for en Tid til Tab for Enkelte? Hvormange Skipperere have ikke lidt Tab ved Opfindelsen af Dampskibene? hvor mange Menneſte-hænder ere ikke blevne overflødige og ledige ved Dampens Anvendelse til utallige Slags Maskiner, der nu bruges til at spinde, væve, hamre, tærſte osv.? hvor mange Vognmænd, Fragtmænd, Rudske, Krociere have ikke lidt Tab ved de mange Jernbaner, der nu gjenneſkjære Landene i alle Retninger? og dog er der vel Ingen, der nægter, at alle diſſe nyere Opfindelser, om de end have medført Tab for Enkelte, dog have været til ſtor Velſignelse for det Hele til at fremme Folkeneſ Opkomſt og Velſtand, idet de have aabnet nye, rige Kilder til Virksomhed og Fortjeneste, ſaa at naar Alt tages i tilbørlig Betragtning, bliver Fordelen langt overveiende over Tabet.

Vi ſagde, at der gaaer en Aſſociationsaand gjennem vor Tid; et andet Særkjende ved den er, at Alting ſtræber fremad; man er ikke længer tilfreds med at gaae i de gamle Spor blot fordi vore Forfædre fulgte dem i lange Tider; men enhver gammel Bane og Skif bliver bragt for den ſtrengeste og henſynsloſeſte Dommer: Erfaringen, og veiet paa Nyttens og Henſigtsmæſſighedens Vægt, og ſaaſnart det viſer ſig, at den her ikke længer holder Stand, bliver den lagt tilſide og maa give Plads for noget Bedre, ſom mere ſvarer til den Tid, hvori vi leve, og den Enkelte maa finde ſig i med Selvfornægtelſe at gaae af Veien, hvor Samsundsaanden bryder ſig nye Baner; det er den Lov, ſom gjør ſig gjældende i Menneſkelivet i detſ mangehaande Skikkelſer, og det kan ikke blive anderledes, naar vi ikke ville onſke, at Alting ſkal ſynke ned i Død og ſtilleſtaaende, vane-mæſſig Dvaſthed."

Men der er en anden Indvending, der uſeilibarlig vil fremkomme overalt hos os; man vil ſige: „ja, i England kunne nok ſaadanne Foreninger trives, men ikke her i Landet, hvor

alle Forhold ere ganske anderledes smaa end der." Hertil maae vi svare: det er ganske sandt, Forholdene ere langt mere storflaaede i England end her, men dette bliver uden nogen vaesentlig Indflydelse paa Arbejderforeningerne; det er atter og atter gjentaget i de engelske Arbejderblade, at det ikke er i Fabrikbyerne eller blandt Fabrikarbejderne at Foreningerne lykkes bedst, ei heller i de folkerigeste Byer, men efter Reglen er det i Smaaabyerne, aldeles uden Hensyn til hvad der er Befolkningens Hovednaeringsvei og Betsjæftigelse, at Foreningerne blomstre, fordi der Medlemmerne bedre kunne concentreres om det faelles Udjalg, medens de i større Byer boe for spredte fra hinanden; med saa Undtagelser tælle de engelske Arbejderforeninger ikke flere Medlemmer end der med Væthed kan samles i enhver af vore smaa Kjobstæder; uagtet jeg har læst Beretninger om flere Hundrede engelsk Foreningers Historie, har jeg ikke læst om en eneste, der er begyndt med saa mange Medlemmer som vor i Thisted. Og hvad Handelsforholdene angaaer, kunne disse ikke i England være saa forskjellige fra vore; man seer nemlig af Foreningernes Regnskaber, at den gennemsnitlige Gevinst er omtrent 10 % af Omsætningen, og det samme vil omtrent kunne opnaaes her, saa at de i den Henseende intet have forud for os. Men kunne de store engelske Forhold paa den ene Side tale mod Sagens Anvendelighed her, saa tale de paa den anden Side lige saa meget til Gunst for den: hvor Forholdene nemlig ere store i den ene Henseende, ere de det ogsaa i den anden; er der i England større Rigdom, Handel, Omsætning og Fortjeneste efter en langt større Maalestok end hos os, saa findes der ogsaa Armod, Elendighed og Nød i en langt mørkere Skikkelse end her; disse to Modsætninger følges altid ad i deres Dimensioner; der hører i England langt mere til at hjælpe en fattig, nødlidende Arbejder op, end hos os. Det vilde jo være Daarskab at bilde sig ind, at der her i en af Landets Kjobstæder kunde dannes en Arbejderforening, der kunde faae et saadant Omfang som den i Rochdale (med henved 6000 Medlemmer), men der behøves heller ikke saadanne tjæmpemæssige Resultater for at bringe hele Arbejderklassen i

hvilken som helst af vore Kjøbstæder paa Fode, hos os kan langt Mindre bringe forholdsvis den samme Betsignelse, som det Store i England. Men hvad man fornemlig maa tage i Betragtning er, at det, her er Tale om, jo ikke er en Handels-spekulation i Almindelighed, der vel vilde lykkes bedre i England end her, men en Omsætning af saadanne Nødvendighedsartikler, som ethvert Menneſte ligesuldt behøver, hvad enten han boer i England eller i Danmark; vi maae hufte paa, at det ikke er for Stads- og Luxusartikler at de mange Tusinder Bund Sterling aarlig omsættes i de engelske Arbejderforeninger, men det er saadanne Gjenstande, hvoraf 100 Arbejdere i Danmark forbruge omtrent det samme Kvantum, som et lignende Antal i England, jaa Forskjællen i den Henseende, som det her gjælder om, kun er tilsyneladende.

Foruden foranførte Hovedindvendinger er der endnu fremført andre Anker mod Arbejderforeningerne, men da disse særlig have været rettede mod vor Forening i Thisted, maa jeg med et Par Ord omtale denne.

I det Haab, ved mit Ord at kunne øve nogen Indflydelse paa Byens Arbejdere, indbød jeg disse i Vinteren 18⁶⁵/₆₆ til en Række Møder Søndag Aften; jeg havde hermed fra Begyndelsen slet ikke Arbejderforeninger for Die, men mine Tilhørere gave mig snart at forstaae, at hvis jeg vilde gjøre dem noget Gavn, maatte jeg først hjælpe dem til at faae deres daglige Brød, og derved vaagnede Tanken hos mig om de engelske Foreninger, som jeg vel havde hørt og læst noget om, men først nu begyndte at gjøre mig nøiere bekendt med, og meddeelte efterhaanden i Møderne en Deel om Sagen, der siensynlig vakte Arbejdernes Interesse, og efterat jeg tillige havde indbudt Byens Haandværkere, enedes 83 Mænd om at danne en Forening og begynde d. 1 Mai at indstyre deres ugentlige Bidrag, 8 à 16 Sk. Samtidig meddeelte jeg i „Thisted Amtstidende“ en udførlig Fremstilling af de engelske Foreningers Virksomhed. Dengang betragtede jeg mig endnu selv som staaende ganske udenfor Foreningen og mente, at jeg kun havde det Hverv at give Arbejderne Raad og Veiledning til at hjælpe sig selv;

men det blev mig snart klart, at hvis det skulde blive til noget og Begyndelsen gjøres med den fornødne Indsigt i og Oversigt over de mange Enkeltheder, saa maatte jeg selv tage Sagen i min Haand, og jeg erfarede til min Beroligelse, at det var ganske almindeligt i England, at en eller anden Embedsmand, der havde den tilberlige Kyndighed, stillede sig i Spidsen for Arbejderne og hjalp dem tilrette med at faae en Forening istand, ligesom der i England aldeles ikke sættes nogen Grændse for hvem der kan være Medlem, men Enhver, der har Interesse for Sagen, kan indtræde uden Hensyn til Livsstilling. Her blev valgt en Bestyrelse, Foreningens Vedtægter bleve fastsatte ganske efter de engelske, man fortsatte med Moderne og de ugentlige Indskud, man hørte det Hele i Almindelighed omtale og bedømme som noget godt og lovende; da jeg hørte et Medlem ytre Betænkelse angaaende Følgerne for Kjøbmændene, offentliggjorde jeg den foran meddeelte Artikel af „The Co-operator“ og Alting gik sin stille og jævne Gang. Medlemmernes Antal voksede imidlertid stadig og enkelte af Byens Embedsmænd og adskillige af de heldigere stillede Borgere indtraadte af Interesse for Sagens Fremme. Uagtet jeg havde læst meget om den Modstand, der overalt i England var reist af de Hændende, haabede jeg, at den her vilde udeblive og at de udsærlige Oplysninger om Sagens Betydning, som jeg offentlig havde meddeelt uden at nogen Modsigelse var fremkommen, havde afvæbnet Oppositionen og banet Veien for vor Forening. Men da vi i Begyndelsen af November aabnede Udsalget, brød Stormen løs og det „med fuld Musik;“ aldeles de samme Vaaben, som vare anvendte i England, kom her frem med tragikomisk Nøiagtighed, saa at det ret gik paa „sin Engelsk“: skarpe Avisartikler, Trusler mod Arbejderne, endog en Smædelse, der rigtignok havde den for Udgiverne uheldige Egenkab, at den kun saarede baglænds og ikke afslagde noget heldigt Bidnesbyrd om Poesiens Standpunkt i Thisted. Nogle Arbeidere, der ved Gjæld eller med Hensyn til deres Fortjeneste vare afhængige af Kjøbmændene, bleve tvungne af disse til at træde ud, enkelte Andre, der vel vare uafhængige, men nødige vilde udsætte sig

for Ubehageligheder, fandt det sikkest at melde sig ud; det blev aabent udtalt som Kjøbmændenes Hensigt, ved Tvana at drive „Arbejderne“ ud og saa at kunne have den Triumf at erklære, at de, der saa bleve tilbage ikke udgjorde en Arbejderforening. Smidlertid lykkedes Bestræbelsen kun daarlig; da Kampen begyndte, vakte Opmærksomheden og Iveren for at træde ind, og der indmeldte sig Tre for hver Gen, der meldte sig ud, og Resultatet blev, at Foreningen, der i Begyndelsen af November talte lidt over 140 Medlemmer, havde 2 Maaneder senere omtrent 170, hvoriblandt over 100 Arbeidsmand eller Haandværkere, der med Hensyn til Kaar fuldkommen ere dem sideordnede.

Sele Angrebet røbede umiskjendelig, at Modstanderne ikke havde den sjerneste Forestilling om Sagens sande Betydning og Formaal og at deres Blik paa Arbejderforeningen ikke naaede dybere end til Udsalgets Skilt, idet de betragtede og bedømte den slet og ret som en anden Handelspekulation. Efter de Oplysninger, der forud vare meddeelte, maa det dog forbause, at høre en Kjøbmand for fuld Alvor sige, at Arbejderne dog havde langt mere Gavn af at kjøbe i hans Boutik end i Foreningens Udsalg, fordi de hos ham dog altid fik „en Dram“ til, hvorlidt de saa kjøbte, eller at see en anden Kjøbmand ofsenlig at ville bevise det Fordeelagtige ved at handle hos Kjøbmændene med at de der kunde faae Kredit o: gjøre Gjæld, som netop er et af de Hovedonder, som Arbejderforeningerne ville modarbeide.

Idet jeg endnu skal besvare nogle af de Indvendinger, der under Kampen ere fremkomne mod vor Forening, maa jeg udtryffeligt bemærke, at hvad der er sagt mod denne, er med det samme sagt mod samtlige engelske Foreninger, fordi vor i Get og Alt er indrettet efter hines Mønster og vi have ikke fordristet os til paa egen Haand at ordne Noget paa en anden Maade eller at drage andre Grændser, end hvad mange Aars Erfaring i England har lært at være det Rigtige.

Man har indvendt: naar det er en Arbejderforening, bør ikke andre være Medlemmer end de sædvanlig saakaldte Arbeidsmænd, derimod ikke Haandværkere og andre velstillede Bor-

gere, Embedsmænd osv. I England er man for længe siden særdig med den Indvending, der svarer man kort og godt: „vi ere alle Arbeidere“; der er det ganske sædvanligt at Egnens velhavende, anseteste og indflydelsesrigeste Mænd, selv Lorder og Parlaments herrer træde ind i Foreningerne og stilles som Ledere i Spidsen for dem. Og fastholder man blot Sagens sande Formaal, er dette let at forstaae; trænge end saadanne heldigere stillede Mænd ikke til Foreningen, saa trænger den til dem, ikke blot til deres Pengeindstud, ikke blot til deres Oplysning og kyndige Raad og Bistand, men fremfor alt til deres Personer: skal „Arbeidsklassen“ hæves, maa der være Noget, der løfter den, og det bidrager i høi Grad hertil naar den seer de Folk, der ellers pleie at holde sig fjernet fra den, at stille sig ved deres Side, vedkjende sig Samfund med dem og arbeide Haand i Haand med dem til samme Formaal, naar de i deres Sammenkomster mødes med saadanne Mænd, der gaae iblandt dem uden at lade dem mærke nogen Forstjæl og vække Indtrykket af, at vi dog alle ere Menneffer og Brødre. Hertil kommer, hvad Erfaring altid viser, at Bevidstheden om, at der er hæderlige Folk, der staae dem nær og hvis Dine ere fæstede paa dem, altid over en gavnlig Indflydelse paa de Skrøbelige til at vaage over sig selv og selv vise sig ustraffelige og hæderlige i deres Vandel. Vi have da ogsaa her gjort et lille Forsøg med de selfabelige Sammenkomster, som i de engelske Arbejderforeninger holdes nogle Gange om Aaret, og som man der efter Beretningerne har saa overordentlig Glæde og Betsignelse af: i Anledning af vort Udsalgs Nabning vare alle Foreningens Medlemmer med deres Koner forsamlede, omtr. 250 Menneffer, Søndag Aften d. 4 Novbr., og uagtet Beværetningen kun bestod i Kaffe og Hvedebrød, herskede der den glædeste Stemning og den vakreste og behageligste Tone; Tiden tilbragtes med Taler, Sang og Samtaler og det stod at læse paa alle Ansigter, hvor vel man solte sig sammen og hvor Alle vare fulde af Fortrøstning til den Sag, som havde samlet os; flere af dem, der ellers ere vante til at bevæge sig i andre Cirkler, bevidnede, at man ikke kunde see et nettere og fornøieligere

Selskab end der var, og mange af Arbejderne forsikrede, at det var den glædste Dag, de havde oplevet. De, der gjør hin Indvending, skulle betænke, at hvis vi ville have den saakaldte simple Klasse op, saa maae vi selv komme den imøde, hvad Nogle vel ville kalde at stige ned til dem, og at vi maaskee alle kunde trænge lidt til at gaae i denne Skole for at lære sand Humanitet og liberal Samsundsbevidsthed, og forsaavidt alle kunne have Gavn af at være med i Arbejderforeninger. De Medlemmer af Arbejderforeningen i Thisted, som Indvendingen sigter til, ere sikkert indtraadte alene for at støtte en god Sag og mange af dem kjøbe aldeles ikke ved Foreningens Udsalg, men give blot deres Indskud; uagtet dette kun er at være halvt Medlem, vil jeg dog ikke bebreide Nogen denne Halvhed, men indrømme Enhver fuldkommen Frihed i saa Henseende; men til Forsvar for dem, der uden at trænge til nogen Fordeel, dog kjøbe hos Foreningen, vil jeg anføre: 1, at de have erfaret, at de der faae bedre Varer end de ere vante til og 2, at for dem, der tidligere have pleiet at faae deres fleste Varer fra Kjøbenhavn, er det ingen Fordeel, men et ikke ubetydeligt Offer at kjøbe ved Foreningens Udsalg, hvor Alting betales efter Byens sædvanlige Kjøbmandspriser.

Man har endvidere anket over, at Folk fra Landet ere indtraadte i Foreningen, medens denne burde indskrænktes til Byen alene. Jeg vil atter her henvise til Forbilledet i England, hvor de fleste Foreninger i Byerne strække sig flere Mile ud i Landdistrikterne, og det er ikke let at see, hvad fornuftig Grund der kunde være til at drage en Grændse i saa Henseende; hvorfor formene Landboerne ogsaa at drage Nytte af en god Sag? eller hvorfor formene Foreningen at styrke sig ogsaa ved Landboernes Tiltrædelse? Foreningen i sin Heelhed forbeholder sig heri den samme Ret, som den vil skaffe hvert af sine Medlemmer og som den gjerne indrømmer ethvert Menneſke i Verden, nemlig at være til og leve og bryde sig sin Bei og arbeide sig frem ved alle ærlige Midler saa godt den kan.

I en anden Henseende har man bebreidet Foreningen, at den ikke har holdt sig indensfor den rette Grændse, idet den ikke

har indskrænket sig til Udsalg af almindelige Høkervarer, men har, som man har sagt, „en fuldstændig Urteframhandel.“ Dette er nu ingenlunde Tilfældet; Udsalget er ikke forsynet med andre Artikler end de, der forbruges i de fleste Huusholdninger og som „Arbejderne“ have tilraadet at anskaffe, men deriblandt rigtignok de sædvanlige Kolonialvarer. Man maa vel spørge, hvorfor Foreningen ikke skulde have samme Ret til at forsyne sig selv med Kolonialvarer som med Høkervarer; ved at begrænse sig selv saa snevert, vilde Foreningen sikkert have slaaet sig selv ihjel, ikke engang kunnet dække sine Udgifter, endstige faae Overskud, ikke kunnet faae Brug for de stadig vøgende Bidrag. Principet er atter i denne Henseende, ikke at sætte sig nogen Grændse, men være belavet paa at kunne anvende med Fordeel og forrente saa mange Penge det skal være, og derfor efterhaanden som Midlerne vøge, at udvide Virksomheden i alle Retninger. I England er man allerede saa vidt, at man ikke blot optager de forskjællige sædvanlige Handelsgrene i Foreningsvirksomheden, men man har sine egne Møller, Slagterier, Bagerier osv., sin egen en gros Handel og paa sine Steder tænker man paa at faae sine egne Skibe til at hente Varerne hjem over Verdenshavene. Maaſkee vil Noget forstrækket spørge: men hvad vil saa Enden blive? jeg tør ikke indlade mig paa at give Svaret; en Engländer vilde useilbarlig svare: „naturligviis, at enhver By kommer til at udgjøre een stor fælles Arbejderforening, og saa faae vi det først alle rigtig godt.“

Der er sluttelig gjort Foreningen Bebreidelse, at den „ikke har viist Handelsstanden det allerringeste Hensyn.“ Dette kan forstaaes saaledes, at man ikke har raadført sig med den og forelagt den Sagen, inden den blev sat i Gang. Hvis dette er Meningen, saa kan Bebreidelsen med Rettte vendes om: hele Planen blev fra den første Begyndelse fuldstændig offentliggjort og Bedtægterne bekjendtgjorte, altsaa ogsaa for Kjøbmændene, og ikke Een sagde et Ord eller lod sig mærke med noget; men først da Sagen var saa vidt fremmet og sat i Gang, at den ikke længer lod sig standse eller ændre, da kom deres Angreb; og ret mærkeligt er det dog, at saadanne Kjøbmænd, som selv

erklærede, at de antog, at Sagen ikke kunde skade dem for 4 Sk., bleve de allerivrigste til at bekjæmpe den og tvinge Arbeiderne ud af Foreningen.

Men den sidstnævnte Bebreidelse havde dog nok, efter hvad der uforbeholdent blev ytret, tillige en anden Grund: man vilde havt, at Foreningen skulde tage sine Colonialvarer til Udsalget hos Byens Kjøbmænd; (hvorfor ikke ogsaa Høkervarerne hos Byens Høkere?) Dette kunde rigtignok ikke med en Tanke falde Foreningen ind og var vel heller ikke faldet Kjøbmændene ind, hvis der ikke bagved laae Forestillingen om, at de havde Monopol paa, at tage Profitten ved al Handel med de Artikler, som hørte til deres særlige Forretning. Det er netop en af de Hovedregler, som opstilles i England, saa vidt muligt at gjøre Indkjøb ved første Haand, og det er dog en Selvsølge, at naar Foreningens Bestyrelse har anvendt al Flid paa at erkjendige sig om de paalideligste og solideste en gros Huse, hvor man kan være fuldkommen sikker paa altid at faae gode Varer til de billigste Priser, og naar man ved at betale contant altid faaer Rabat, altsaa kan gjøre sit Indkjøb billigere, end Kjøbmændene efter Reglen kunne, saa kan det dog ikke paa eengang være i Foreningens og i Kjøbmandens Interesse, naar hiin vilde tage sine Varer hos disse, men een af Parterne maatte useilbarlig komme til kort; hvor lidet handelskyndig Foreningen er, kan den dog sige sig selv, at Varerne ved at gaae gjennem en Handelshand mere, maa blive dyrere, og hvis de endog kunne tilbydes til sædvanlig en gros Pris, maa Kvaliteten være ringere.

Jeg skulde ikke have opholdt mig saalænge ved disse stedlige Forhold, hvis de ikke tjente til at betyde Sagen i Almindelighed og til at forberede Andre, der ville virke for Arbeiderforeninger, paa hvad de have at vente og maae væbne sig imod.

De Mænd, der i England oprettede den første Arbeiderforening (i Rochdale) kaldte sig selv Pionerer eller Banebrydere, et Navn, som hiin Forenings Medlemmer til denne Dag have bibeholdt, for at betegne den Modstand og Spot, som de have havt at kjæmpe imod og bryde sig deres Vej igjennem; og her

hos os, hvor Sagen endnu er ny, vil jeg lægge Enhver, der vil virke med for den, paa Hjerte, at han vil blive sig klart bevidst, at han maa være en „Banebryder“, rede til med Sandheds Baaben at hugge ufortroden løs paa alle Hindringer. Tingen gaaer fra Begyndelsen ikke af sig selv, og et mislykket Forsøg er værre end intet Forsøg; jeg vil derfor raade Enhver, der vil stille sig i Spidsen, ikke at begynde førend han selv har vundet en saa fast Overbevisning om Opgavens Vigtighed, at han er enig med sig selv om at ville kæmpe og opoffre sig for den. Ogsaa her gjælder den kristelige Regel: „Derjom det er muligt, da haver Fred med alle Menneſter, saavidt det staaer til Eder!“ Vi skulle bryde Banen saa fredeligt og sagtomdigt som mulig, ikke bryde os for meget om, at der rettes ondskabsfulde eller spottende Angreb paa vor Person, ikke fortænke Kjøbmændene i, at de fra deres Synspunkt ikke kunne lide Sagen og give Ondt af sig; vi skulle bevare Bevidstheden om, at vi ikke ville noget Menneſte noget Ondt og ikke ville søge Kamp, men for Sagens Skyld heller ikke ville gaae af Veien for nogen Modstand naar den kommer.

Endnu vil jeg her meddele

Bedtægter for Thisted Kjøbstads Arbejderforening.

§ 1.

Foreningens Formaal er ved frivillige Bidrag af Medlemmerne at danne et Fond for at sætte dem istand til et fordelagtigere Indkjøb af Livsfornödenheder.

§ 2.

Dette Formaal søges opnaaet ved

- a) at ethvert Medlem indskyder ugenlig i Maanederne Mai til Oktober, begge medregnede, mindst 8 Sk. og i de andre 6 Maaneder mindst 4 Sk.
- b) at de indkjøbte Livsfornödenheder udsælges til Dagens gjængse Priser og at det vundne Overskud opspares og fordeles mellem Medlemmerne paa nedenfor nærmere bestemte Maade (j. § 6).

Indkjøb og Udsalg skeer udelukkende for kontant Betaling.

§ 3.

Foreningens Kapital dannes af Aktier paa 5 Rd.; ethvert Medlem forpligter sig til at tage mindst 5 Aktier. Det staaer ethvert Medlem frit, strax eller naarsomhelst at indbetale saa meget han vil paa sine Aktier, men forovrigt tilveiebringes disse efterhaanden, deels ved det ugenlige Indstud og dettes Renter, deels ved at Enhvers Andeel i Overskuddet tilskrives hans Konto indtil den fulde Sum er naaet.

Til Forøgelse af Dristskapitalen kan af Bestyrelsen optages midlertidige Laan paa indtil $\frac{2}{3}$ af Selskabets Kapital, hvilke forrentes med indtil 5 % og for hvilke hele Foreningen in solidum hæfter, idet enhver Enkelt er ansvarlig for det Beløb, hvorfor han har tegnet sig.

§ 4.

Medlem kan Enhver, Mand eller Kvinde, blive uden Hensyn til Livsstilling eller Opholdssted. Enhver, der ønsker at indtræde i Foreningen, lader sig ved et af dennes Medlemmer foreslaae for Bestyrelsen og hans Optagelse afgjøres i næste Generalforsamling med simpel Stemmesleerhed ved Ballotation. Ved Indtrædelsen erlægger Enhver 3 Mk., som bliver Foreningens Eiendom; ligeledes kjøber han et Exemplar af Foreningens Bedtægter for 4 Sk.

Naar Noget udtræder, faaer han inden 6 Maaneder derefter sit hele Indstud med tilskrevne Renter udbetalt, dog med Fradrag af 3 Mk., der tilfalde Foreningen.

Ved Dødsfald gaaer et Medlems Fordring paa Foreningen over paa Arvingerne, uden at dog nogen af disse kan gjøre Paastrand paa at blive Medlem i den Afdødes Sted; ikkun Enken kan indtræde i Mandens Ret i saa Henseende.

Naar et Medlem ikke i 4 Uger har erlagt sit Bidrag, udelukkes han af Foreningen paa samme Vilkaar som den, der selv udtræder. Dog kan Bestyrelsen i Sygdomstilfælde og under Omstændigheder, som den finder undskyldende, give enkelte Medlemmer længere Hensstand.

§ 5.

Foreningens **Bestyrelse** dannes af en Formand, en Sekretair og 5 andre Medlemmer, der vælges for 2 Aar ved Stemmeskerhed paa den første Generalforsamling i hvert Aar, saaledes at de 4 og 3 Medlemmer skifteviis aarlig aftræde. De kunne gjenvælges.

Bestyrelsen har at paasee, at Foreningens Virksomhed fremmes paa bedste Maade, at Bøger føres og Regnskaber aflægges og revideres ordenlig; den udnævner de Mænd, som skulle besørge Foreningens Forretning, bestemmer disses Løn og Forpligtelser og kontrollerer dem, samt afgjør, hvorledes Foreningens Kapital skal anvendes. Bestyrelsen handler bestandig i hele Foreningens Navn; den holder midt i hver Maaned ordinairt Møde, og hvad der vedtages eenstemmig, har samme Gyldighed, som om det er vedtaget ved Stemmeskerhed i en Generalforsamling.

Formanden, der tillige er Kasserer, leder Forhandlingerne i alle Møderne; i alle disse føres en Forhandlingsprotokol.

Sekretairen besørger Foreningens Korrespondance, holder dens Bøger i Orden og har disse i sin Forvaring, ligesom han er Formanden behjælpelig ved Regnskabernes Aflæggelse.

Enhver, der har med Foreningens Penge eller Eiendom at gjøre, stiller en saadan **Sikkerhed**, som af Bestyrelsen ansees fornøden.

§ 6.

Den første Søndag i hver Maaned, Aften Kl. 6, holdes ordinair **Generalforsamling**, hvor mindst 20 Medlemmer maae være tilstede for at gyldige Bestemmelser kunne tages. Paa den første Søndag i Februar, Mai, August og November aflægges **Regnskab** for det sidst forløbne Kvartal, som revideres af 2 af Generalforsamlingen valgte Revisorer. Af det indvundne **Overskud** bliver

- a) tilskrevet paa hvert Medlems Konto Rente af hans indbetalte Indskud, beregnet efter 5 % aarlig.
- b) henlagt 2½ % aarlig til Anskaffelse af nyttig Væsnning

og til Tilveiebringelse af et fælles Forsamlings- og Læse-værelse.

c) henlagt 1 % aarlig til et Reservecfond.

d) anvendt 10 % aarlig af Inventariets Værdi til at amortisere denne med $\frac{1}{4}$ for hvert Kvartal.

e) Efterat alle Udgifter og Renter ere dækkede, fordeles det øvrige Overskud mellem Medlemmerne ved at tilskrives deres Konto i Forhold til det Beløb, hvorfør Enhver i Kvartalets Løb har kjøbt hos Foreningen, hvilket oplyses ved en Kontrabog, som hvert Medlem holder med Foreningen. Forjaavidt Iffe-Medlemmer kjøbe hos denne, beregnes ogsaa dem en Andeel i Overskuddet, der udbetales dem efter hvert Kvartalsregnskabs Afslæggelse, dog bliver den dem tilkommende Dividende kun at beregne med $\frac{1}{2}$, mod hvad der tilstaaes Medlemmerne. Intet Medlem kan forlange noget af sin Deel i Overskuddet udbetalt, men det tilskrives hans Konto, indtil han har sine 5 Aktier betalte. Efter denne Tid staaer det ham frit, om han vil have sin Andeel udbetalt eller have den tilskrevet, ligesom Enhver kan naarsomhelst mod en Maanedes Varjel forlange udbetalt hvad han har indestaaende i Foreningen over de normerede 25 Rd., dog med 3 Maaneders Varjel, saafremt Beløbet overstiger 50 Rd. Herfra undtages formelige Laan, om hvis Tilbagebetalingsterminer der er truffet særegen Overenskomst.

Bestyrelsen kan efter Omstændighederne bestemme Grændsen for, hvormange Aktier et Medlem maa have i Foreningen.

Bed de ordinaire Generalforsamlinger bliver forøvrigt

a) stemt om nye Medlemmers Optagelse,

b) givet Meddelelser om Bestyrelsens Bestemmelser,

c) forhandlet om Foreningens Anliggender,

d) forklaret Foreningens Principer og Love,

e) givet Raad og Forslag af Medlemmerne med Hensyn til Bestyrelsens Virksomhed.

§ 7.

Ekstraordinar Bestyrelsesmøder og Generalforsamlinger kunne sammenkaldes, henholdsvis paa Begjæring af Formanden eller to Medlemmer af Bestyrelsen — og af Bestyrelsen eller 20 Medlemmer.

§ 8.

Optræder Uenighed om noget Foreningsauliggende, der ikke kan bilægges ved mindelig Forhandling, afgjøres Sagen af tre af Generalforsamlingen iblandt eller udenfor Foreningens Medlemmer valgte Boldgiftsmænd, og den kan ikke forelægges Domstolene til Afgjørelse.

§ 9.

Tillæg til eller Forandring i Foreningens Vedtægter kan kun ske med en Majoritet af $\frac{2}{3}$ Stemmer af de tilstedeværende Medlemmer i en Generalforsamling, der sammenkaldes i dette Diemed med 4 Ugers Barsel.

Saaledes vedtaget paa Generalforsamlingen den 1ste Juli 1866.

Da det for dem, der ikke selv have Leilighed til at læse „The Co-operator“, uden Tvivl kan have Interesse at gjøre Bekjendtskab med engelske Udtalelser om Sagen, vil jeg her efter nævnte Blad meddele en Beretning om et nylig i Manchester afholdt Arbejderforeningsmøde, der i flere Henseender vil kunne udbrede Lys over Sagen og bl. a. lade os see, hvad Slags Medlemmer man kan træffe i en engelsk Arbejderforening:

Efterat der i Mødet var givet en Oversigt over Foreningens Virksomhed og overordentlige Opsving i de 7 Aar, den har bestaaet, reiste Greven af Shaftesbury sig paa Præsidentpladsen under lydelige Bisaldsyttringer og sagde: „paa det Papir, der ligger foran mig, seer jeg de meget alvorlige Ord: „Præsidentens Tale“ som det, der nu staaer paa Dagordenen. Men jeg forsikker Dem, at jeg er kommen her for at belæres og ikke for selv tale til Dem om en Sag, som jeg endnu ikke har den tilbørlige Indsigt i. Jeg har hørt en heel Deel om Deres Forening og har læst Adskilligt om dens glimrende Fremgang, men jeg er kommen her for af erfarne Mænd

at høre om Resultaterne af deres Bestræbelser, og jeg er meget begjærlig efter at sættes ind i Sagen, for at jeg i min Kredse, saavidt jeg formaaer, kan udbrede samme Principer, som der synes have baaret saa velsignede Frugter. Derfor vil jeg lytte med den mest spændte Opmærksomhed til Alt, hvad her bliver sagt, og hvis det senere skulde falde mig ind, enten at udtale mine egne Meninger eller at udbede mig en eller anden Oplysning, vil jeg tillade mig at tage Ordet igjen.

Pastor W. N. Molesworth af Rochdale: Mine Venner! jeg kan just ikke sige som den ædle Præsident, at jeg er ubekjendt med denne Bevægelse, efterdi de Fleste af Eder sagtens vide, at jeg har taget virksom Deel i den. Jeg troer, at jeg var den første Præst i England eller vel i Verden, som vovede, paa en Tid, da Arbejderforeningsagen var betragtet som Daarstab eller uberettiget Overgreb, at sige: „denne Sag, som er saa meget udfregen og dadlet, er ingen slet, men en god Sag, en Sag, der ikke egner sig til at bringe Landets bestaaende „Institutioner“ i Fare, men tværtimod til at styrke dem og til at velsigne og høre alle dem, som slutte sig til Bevægelsen.“ Jeg veed, at Nogle ville finde det urigtigt af mig som Præst, at jeg har taget saa virksom Deel i denne Sag, men jeg er fast overbevist om, at jeg deri har gjort, hvad der var min Pligt, og jeg vilde dog have handlet meget uforsvarlig, hvis jeg vilde have holdt mig udenfor en saa hæderlig Bestræbelse, der rørte sig lige for mine Dine og blandt mine egne Sognebørn. Jeg troer, det er vor Pligt, særlig som Præster, at studere det Forbigangne, for at vi kunne forstaae det Nærværende og øve en gavnlig Indflydelse paa det Tilkommende, og det er dette, jeg har bestræbt mig for at gjøre i mit Forhold til denne mægtige Bevægelse. Jeg vil nu kortelig udtale mig om de materielle, intellectuelle, moralske og religiøse Fordele af Arbejderforeninger: først de materielle Fordele: vi see Bidnesbyrd om dem i Alt, hvad der omgiver os, i denne pragtfulde Bygning, i denne Forenings Medlemmers Klædedragt, Afsyn og hele Livsforhold. Men der gives andre Ting, som vi i denne Henseende maa fremhæve, og her vil jeg først og fremmest nævne

Systemet med rede Penge. Enhver af Eder, som kjender Arbejderforeningsfagets Historie, veed godt, at dengang de 15 eller 16 Mænd, som først satte den i Gang, aabnede deres lille, uanseelige Bod, fattede de den modige, jeg kunde sige den dristige, Beslutning, at de hverken vilde give eller tage Kredit; og det anseer jeg for Hovedhjørnestenen for deres Held, men det var et af de voveligste Skridt, som nogensinde er gjort; alle de, der erindre, hvor sædvanlig Kredit dengang var, hvorledes alle de smaa Butiker, som de skulle concurrere med, ufravigelig gave Kredit og opmuntrede deres Kunder til at benytte den, ville godt kunne skjønne, at der horte et ualmindeligt moralisk Mod til at begynde dette System med kontant Betaling som noget ganske Nyt. Og hvad blev saa Følgen af denne deres vise Beslutning? den umiddelbare Følge var, at de Penge, som hidtil var gaaet til Bertshusene, gik nu til Husholdningen, og Foreningens Medlemmer begyndte at faae bedre Føde og Klæder, at faae et sundere og kraftigere Udseende og føle sig lykkeligere end nogensinde før, og dette er saaledes bestandig gaaet fremad og vil, det er mit Haab, bestandig tage til. Ingen, der erindrer, hvorledes Arbeidsklassens Forhold var for nogle Aar siden og sammenligner dermed, hvorledes det er nu, kan tvivle om, hvilken overordenlig gavnlig Indflydelse denne Bestemmelse har havt. I vide, at Rochdale-Foreningens Medlemmer kaldte sig selv „Pionerer“ og de solte, at de vare Banebrydere, de Første til at bane Veien for den store Sag, som de havde taget i deres Haand; thi disse Rochdale-Pionerer forudsaae ganske klart Alt, hvad der siden er gaaet i Opfyldelse, og jeg troer ikke at der i denne Sag er indtruffet Noget, som de ikke i deres første Program med deres simple Sprog usigtigt have forudsagt, og der er endnu meget tilbage, som de have forberedt os paa, og som vil indtræffe saaledes, og det skal ikke forundre mig, om alle deres Forudsigelser, der dengang syntes i Troværdighed at staae paa samme Trin som Eventyrene i 1001 Nat, tilsidst bekræfte sig.

En anden stor materiel Fordeel, som Arbejderforeningerne yde, er den Keilighed, de give Medlemmerne til at faae gode

Renter af deres opsparede Penge; hvor forskjellig er ikke nu den arbejdende Klases Stilling fra tidligere i saa Henseende? I vide Alle, at medens den Rige dengang kunde erholde baade Renter og Profit af sine store Summer, saa kunde Arbeidsmanden kun opnaae 3 % af sin lille Sparekilling; nu er dette ganske forandret, nu kan den arbejdende Klasse faae fulde Renter af sine Penge, og ikke den alene, men hele Middelsklassen har i denne Henseende opnaaet en stor Fordeel; Mange af os har nu en ret anseelig Profit af vore sammen sparede Penge og det med fuldkommen Sikkerhed mod at tabe dem, thi selv Kongelige Obligationer ere ikke sikkrere end saadanne Foreninger, som vi have oprettet og som have bestaaet deres Prøve f. Ex. Rochdale-Foreningen, der har gennemgaaet saa mange uheldige og kritiske Perioder (under Bomulds-Krisen) og gennemgaaet dem triumpherende. (Bifald).

En tredie stor materiel Fordeel ved Arbejderforeningerne er Betyggelse mod Barernes Forfalskning. Vi have i den senere Tid hort meget om Forfalskning, den drives efter en stor Maalestok og den offentlige Opmærksomhed er bleven henvendt derpaa; men jeg er overbevist om, at dette Onde herskede i en endnu langt høiere Grad tidligere, da man ikke tænkte paa eller forstod at paavise det. Nu har man faaet sat en lille Stopper paa det. I vore Foreninger, hvor Sælger og Kjøber er samme Person, er al Fristelse til Forfalskning hævet, og naar I først komme saa vidt — som I snart ville komme — at I selv baade ere Eders en gros- og detail-Handlere, selv baade producere, og indføre og forarbeide Eders Varer, ville I have en fuldkommen Oversigt over enhver Artikels Historie lige fra dens Bogsted til der, hvor den consumeres, og da vil al Forfalskning være banlyst, og det vil være disse Foreningers store Fortjeneste.

Dette med Hensyn til den materielle Fordeel ved Arbejderforeninger, og lidt Estertanke vil vise, at denne Fordeel er ligesaa reel af moralsk som af materiel Betydning for Samfundet. — (Taleren udviklede derpaa det Ugrundede i den Beskyldning, at man forurettede Kjøbmændene ved at udbrede Ar-

beiderforeninger, og formanede til Sagtmodighed og til ikke at gjengjælde Dndt med Dndt, men rolig boie de Folks Bitterhed, der vilde gjøre bedre i, istedetfor at forsøge at „standse Atlanterhavet“ og modsætte sig dette Princip's uundgaaelige Udbredelse, at slutte sig til det og tage Nytte af det ved at aabne sig nye Veie til Virksomhed.)

Lad mig nu, fortsatte Taleren, sige et Par Ord om Sagens intellectuelle Betydning: idet den forhjælper Eder til Velstand giver den Eder med det samme mere Tid at raade over, end I før havde, og ihvorvel der undtagelsesvis ville findes dem, der misbruge deres Tid, er jeg overbeviist om efter det meer end 25aarige Bekjendtskab, jeg har til denne Egn og den arbejdende Klasse her, at den saaledes vundne Tid efter Reglen vil blive anvendt paa bedste Maade til den aandelige Uddannelse. Men hertil kommer den overordentlige Indflydelse, Sagen vil faae til at skjærpe Eders Syn og øve Eder i selvstændig Tænkning over de mange Spørgsmaal, som her angaae Eders personlige Interesse og stadig vil beskæftige Eder, og dette er en ligesaa vigtig Dvelse for vor aandelige Væxt, som Skoleundervisningen, ja den Udvikling og Uddannelse, som vi ad praktisk Veie faae i Livet, er mere værd end den, Skolen kan give os.

Dernæst er der en anden Ting, som maa tages i Betragtning: I vide, at vi leve i en Tid, hvor Arbeidets Udstykning er drevet til den største Yderlighed; i forrige Tider var enhver Mand sin egen Bager, Slagter, Skomager osv. han maatte selv besørge Alting, og dengang var derfor en Mand, om jeg saa maa sige, en mere fuldstændig Mand end nu, hvor en Mand's hele Liv kan være viet til een eneste saadan Gjerning som at slibe Spids eller sætte Hoved paa Knappenaale, hvor en Mand's hele Opmærksomhed og Gfærtanke er indskrænket til en saadan enkelt og smaalig Gjenstand, er det naturligt, at hans Forstand og Tænkning ogsaa strumper sammen. Men denne Borneerthed modarbeides ved Arbeiderforeninger, der give dens Medlemmer saa meget at tænke paa, udvide deres Blik og øve deres Tænkning i saa mange Retninger og derved befordre deres aandelige Udvikling; medens I derfor med Hensyn til denne Afhidighed

have den samme Fordel som vore gamle Fædre, have I tillige en anden, som de ikke havde, nemlig Dygtighed i Eders særlige Haandværk eller Gjerning.

Men maaffee vilde Nogen sige til mig: „dette er blot Raisonnement, der lader sig sige, men gjælder ikke i Livet; kan Du paavise os Kjendsgjerninger, der godtgjøre, at Arbejderforeninger virkelig have baaret saadanne Frugter?“ — Ja, jeg kan; vi have i Rochdall ligesom her en særlig Green af Foreningens Virksomhed, som sigter til Medlemmernes aandelige Uddannelse og som især har Opmærksomheden henvendt paa tre Ting: 1) en Bogsamling, 2) et Læseværelse, hvor der forefindes Aviser og Tidsskrifter, og 3) Foredrag, der holdes for Medlemmerne; og vi have faaet det Vidnesbyrd af fremmede boglærde Folk, der leilighedsvis have seet vore Bøger og vort Læseværelse, at de aldrig have seet en bedre Bogsamling eller et sjonsommere Udvalg af Blade og Skrifter, end det vi have.

Og lad mig endnu sluttelig tale et Ord om Sagens moraliske og religiøse Betydning: jeg vil ikke tale om nogen særlig Religionsform, men om Religion som en Hjertesag, som Kjærlighed, Retfærdighed og Sandhed, og jeg paastaar, at disse Hjertesfættelise blive nærede ved Arbejderforeningerne. Hvad er nemlig disse Betydning? hvori bestaae de? i at samvirke med hverandre til fælles Bedste. Naar Du nu vil have Mennesker til at elske hverandre, kjender Du da noget bedre Middel hertil, end naar Du kan bibringe dem den Bevidsthed, at de arbejde tilsammen, for en Sag, som er i lige Grad gavnlige og velgjørende for dem alle? Der staaer skrevet: „hvo som ikke elsker sin Broder, som han seer, hvorledes kan han elske Gud, som han ikke seer?“ Netop dette, at see Din Broder, at være sammen med ham, at virke i Forening med ham, er et meget vigtigt Hjælpe-middel til at nære de ovennævnte Følelser i Hjertet, og du kan være vis paa, at der ikke kan finde en saadan fælles Samvirken Sted for et Formaal, der er heldbringende for de Enkelte og for det hele Samsfund, uden at disse Følelser i meget høi Grad maae udvikles derved. Jeg kan atter bevise dette med Kjendsgjerninger, vi have seet disse Frugter i Rochdale: under den store Nød,

som Bomuldskrisen medførte, uddelte vor Forening efter en meget stor Maalestok baade Penge og Livsfornødenheder ikke blot til dens Medlemmer, men ogsaa til vore nødlidende Naboer, og det paa en Tid, hvor Foreningen selv var haardt trykket under Tidforholdene. Fremdeles have de siden ydet lignende Understøttelser baade til Personer og gavnlige Foretagender og de have skjænket deres By et smukt Vandspring; det er kun en Ugestid siden at de skjænkede 33 £ (300 Rdlr.) til en fattig Familie, hvis Forsørger var kommen af Dage ved en ulykkelig Hændelse. (Hør!) For nogen Tid siden sagde en Ven til mig, at dette Ord „Arbejder“ ikke passede paa alle vore Medlemmer og at det for nogle af dem kunde være mindre behageligt at tiltales med denne Titel; men jeg har for god Tro til Ederes gode Taft til at jeg kunde antage, at nogen vilde tage den Benævnelse fornærmeligt op; jeg troer tvertimod, at vi, der sædvanlig ikke kaldes „Arbejder“ have Grund til at beklage os over, at vi ere udelukkede fra det Hædersnavn; der ere mange af dem, der her iaften indtage Hæderspladsen, hvem det vilde gjøre meget ondt, hvis de ikke vare og ikke fortjente at kaldes Arbeidere, og jeg er overbevist om, at den ædle Lord, som indtager Præsidentpladsen iblandt os, vil give mig Ret, naar jeg siger, at han hellere vilde give Afkald paa sine høie Titler end at ophøre med at være en „Arbejder“ for sine Medmenneskers Bel (stærkt Bisald; Lord Shaftesbury: hør! hør!). Jeg er glad ved at have havt Leilighed til at tale til Eder her iaften; jeg stoler paa, at I ville bestræbe Eder for at vinde baade i materiel, intellectuel, moralsk og religiøs Henseende ved de Midler, som Arbejderforeninger tilbyde Eder. Jeg ønsker inderlig, at denne Forening maa vedblive at blomstre og at Sagen i dens Almindelighed maa opnaa den storartede Udvikling, som jeg er overbevist om at den er bestemt til, at den maa komme til at omfatte alle dem, der fortjene Navnet „Arbejder“ og anviise Enhver den Plads, som passer for ham, og at den saaledes maa opfylde sin Bestemmelse, som jeg troer bedst kan betegnes med det Udtryk, som vi skyldte en udmærket fransk Forfatter og Menneſteven, „Arbeidets Organisation“, (Lydeligt Bisald.)

J. C. Foy bevidner, at han som Medlem af Foreningen har erfaret flere af de Betsignelser, som ere blevne fremhævede af den foregaaende Taler; mange Medlemmer ere ved dens Overskud blevne satte istand til at skaffe sig Læsning og forbedre deres daglige Levemaade, og denne har igjen Indflydelse paa et Menneskes Moralitet; skal man have en sund Sjæl i et sundt Legeme, maa man ogsaa nødvendig have god og uforsalfket Føde; i denne Henseende have Banebryderne i Rochdale udrettet, hvad al Verdens Parlamentsakter og Love ikke vare istand til at udrette. De vare ved Arbejderforeningerne komne let til deres forbedrede Kaar og disse havde igjen vaakt Selvfølelse og Selvagtelse hos dem, hvilket Medlemmerne trindt omkring i hele Landet kunde bevidne. Vor Forening har udbredt Spar-sommelighed og Afholdenhed iblandt os, og har den gjort det, Kammerater! saa har den udrettet en stor Ting, thi det er en stor Ting at have standset den Strøm af Uafholdenhed, der er Samsfundets Fordærvelse og er den Last, der anklagende raaber imod os. Det er bleven sagt os, og vi maae tilstaae, at det er sandt, at det Onde, hvoraf den arbejdende Klasse i Almindelighed er befalt, er dens Tilbøielighed til Drukkenskab og Tobak (hør!). Men vi have, mener jeg, ved vore Arbejderforeninger løst det store Spørgsmaal, som saa ofte er bleven offentlig forhandlet i vort Land, nemlig hvorledes den arbejdende Klasse bedst kan ophjælpes i moralsk, social og sædelig Henseende; de have hjulpet Arbejderne til timelig Belvære og derved vaakt deres Selvfølelse, saa at Mange, der for boede i usle Stræder i vor overbefolkede By, ere ved deres Overskud, der hvert Kvartal er voget, blevne istand til at flytte ind i bedre Huse (hør!); mange Børn, der før bleve forsømte, ere ved det samme Mittel blevne holdte ordentligt i Skole og Mange have rejst sig op og frigjort sig for Trangen til offentlig Understøttelse. Hvad man saa siger om os Arbeidsmænd, det kan jeg bevidne, at der i hver ægte Engelsmands Bryst er en Uafhængighedsfølelse, der vækker Trangen hos ham til at betale Alt, hvad han behøver til sit Forbrug. Derfor er det mit inderlige Ønske, at vore Principer maae udbredes. Man har bestyldt os for at være egenfjærlige og kun at see paa

vort Eget; dertil vil jeg kun svare, at Kjærlighed til vort Eget bestaaer deri, at efterat vi selv have erfaret de Betsignelser, som Arbejderforeninger bringe, er det vor ivrige Bestræbelse, at alle Mennesker kunne blive deelagtige i dem. (hør!

Derneft vil jeg sige til dem, som endnu ikke have sluttet sig til os og som undskyldte sig med deres Fattigdom, at vi stille disse Betsignelser saa lavt, at de let kunne naae dem. Den ædle Lord sagde, at han var kommet her for at belæres, og maa det være mig tilladt, kan jeg i denne Henseende oplyse ham: den Mand maa dog være meget fattig, som ikke daglig kan affæe $\frac{1}{2}$ d. (omtrent $1\frac{1}{2}$ Sk. dansk), det udgjør for 6 Arbeidsdage ugenlig 3 d. og naar han blot indskyder dem, saa er han Medlem og naar han dertil kjober sine Fornødenheder ved Foreningens Udsalg, vil han allerede efter saa Maaneders Forløb have samlet en lille Kapital. Fremgangsmaaden er saa simpel og nem, at naar Folk ikke vil gaae ind herpaa, veed jeg sandelig ikke, hvad vi kan tilbyde dem forat frigjøre dem fra Armoden og dens Følger. Jeg antager, at deres Ligegyldighed hidrører fra den gamle Erfaring, at hvad der kun koster lidt, sætter Folk ogsaa kun lidt Pris paa. Men jeg haaber dog mine Venner! at I ville see lidt dybere i Sagen end blot spørge om hvad den koster; betragt f. Ex. dens velsignede Frugter; vi, som i saa Aar have været med i den, have jo erfaret, at jo længere vi tage Deel i den, des bedre bliver vor Stilling; ved vore forenede Bestræbelser ere vi blevne istand til at opføre en saadan Pragtbbygning som den, hvori vi her ere forsamlede, vi ere blevne istand til at gaae glade og som hæderlige Folk til vort Hjem, til at lægge Bind paa Udruelighed og mere Christelige, menneskelige og borgerlige Dyder. Der er intet Charactertræk, som Sagen mere har udviklet hos Medlemmerne, end Retfærdighed; vor Regel har altid været: ægte og usorfskede Barer og rigtig Vægt og Maal; vi have ikke alene seet paa Pengesfordelen, men ogsaa paa Hjertets Forædling; vi have ogsaa her ligesom i Rochdale en Bogsamling og et Læseværelse, der staaer aabent for Alle. Arbejderne ville ikke fortjene den Rds, som den ædle Lord har udtalt om dem, hvis

de ikke ville slutte sig nærmere og nærmere sammen og ved dette Sammenhold bestræbe sig for, stadig at hæve sig til et høiere Trin i Samsundet og i deres Medborgeres Agtelse. Vi have, Kammerater! i vor egen Haand Magten til at reise os og det er, saavidt jeg skjønner, oversflodigt for os at undertegne Andragender til Andre om at gjøre for os, hvad vi selv bedst kunne gjøre. Lad os blot aflægge vore to oversflodige Fornødenheder, Brændevinet og Tobakken, lad Alle slutte sig til Arbejderforeningerne og gjøre denne Bevægelse til en stor Magt i Landet! Vi have allerede seet saa velsignede Resultater af denne Sag og jo mere vi anstrenge os for at gennemføre vore Principer, desto rigere Frugter ville vi høste. (Bifald)

Raadmand Heywood nævnte nogle af de Farer, som Arbejderforeninger ere udsatte for, deriblandt Mangel paa Dygtighed og Forsynlighed hos Bestyrelsen (som kun kan læres ved Dvelse og Erfaring) og Mangel paa gjensidig Tillid; han omtalte to Foreninger, som foreløbig vare opløste paa Grund af Uredelighed, slet Bestyrelse og ved at give Kredit. Idet han talte om Foreningens Betydning for Kjøbmændene, erklærede han, som selv var en af dem, at de havde ingen Anrsag til at beklage sig, da det var et af Foreningens Principer ikke at sætte Priserne ned, det Gnestte, hvori den concurerede med dem, var i Varernes Kvalitet, og det var baade lovligt og gavnligt. Taleren, der havde 30 Aars Erfaring i denne Sag, paa pegede de Banffeligheder og Hindringer, de i Begyndelsen havde havt at kæmpe imod, og fremhævede deriblandt, at de ikke havde havt nogen Beskyttelse af Loven og at de havde manglet tilbørlig oplyste og kyndige Mænd til at sætte Sagen i Gang og styre den. Han roste den nuværende Bestyrelse for den Dydighed og Indsigt, den Uegennyttighed og usfortrodne Opoffrelse, hvormed den havde givet Sagen et utroligt Opsving og det paa en saadan Maade, at det maatte skaffe enhver Bank, Kjøbmand og Handelsforening en uindskrænket Tillid, idet den strengt havde vaaget over, han turde sige mere samvittighedsfuldt end Kjøbmanden, at Alt betræffende Varernes Kvalitet, Vægt og Maal gif fuldkommen ærligt til, og hvis den ikke gjorde det, svigtede den

fine egne Principer, og da vilde Foreningens Opløsning og Undergang være vis. Men saaledes som det nu gaaer og ledes, troer jeg, at enhver retsindig og menneskefjærlig Mand, ikke mindst den ædle Lord, som iasten er vor Præsident, maa sige: lad det gaae og have Lykke med sig! (Bisald)

J. C. Edwards: Jeg antager, at man vil ansee mig for Repræsentrant for den egenlige Arbejdsklasse i vor Forening. Da jeg har havt med den Sag at gjøre fra det første Dieblit, da vi bragte dette lille Barn til Verden, da jeg har været en af dem, der vaagede ved dets Bugge, glædede mig ved dets Barn-dom og er endnu gladere ved at see det i dets fulde Kraft og Manddom, saa maa det maastee være mig tilladt at omtale et Par Træk af vor tidligere Historie og derved vise de Banffeligheder, som Sagen dengang havde at kjæmpe imod særlig i store Byer, men tillige hvad der kan udrettes ved Udholdenhed og fast Sammenhold af den Deel af Befolkningen, som er meest interesseret i Løsningen af den store sociale Opgave. I den første Uge solgte vi for omtrent 14 à 15 £ og for at opnaae denne Omfætning maatte vi endda bringe Barerne omkring til de fornemmere af vore Medlemmer, som ansaae sig for fine til selv at hente dem ved Udjalget; det Arbejde besørgede de af de simplere iblandt os ved Hjælp af en laant Hjulbør og den første Loverdag Aften bleve vi ikke færdige med denne Transport førend Kl. 2 om Natten. Efter et Par Ugers Forløb udbredtes det Rygte, at vi vare færdige og kunde ikke mere, og da Folk havde faaet denne interessante Efterretning, faldt vor Kredit saaledes, at vi ikke engang uden stor Noie kunde faae en Hjulbør at laane. (Latter) Vi havde imidlertid baade Evne og Mod til at kjøbe os selv en Hjulbør og med stor Søitidelighed raadsloge vi om det Onffelige i at sætte os for en ny Udgift ved at antage en Dreng til at kjøre med den gjennem Gaderne, thi det var for strengt for os, efter at have arbejdet fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 6 om Aftenen, at bringe Barerne ud til disse Herrer, som ikke havde Ret til at ansee sig selv en Smule bedre end vi Andre. Efterat vi nu i 4 à 5 Uger havde havt denne Hest i Menneffeskikkelse til at

trække vor Hjulbør, raadsløge vi om at anskaffe os et større Kjøretøi og en virkelig Hest, og Resultatet blev, at vi købte os en brugt Karosje og fik malet med store forgyldte Bogstaver paa den: „Manchester og Salford Arbejderforening“, denne Indskrift tjente tillige som Avertissement og fik Enhver, der saae den, til at tænke og spørge, hvad i Verden dog Manchester og Salford Arbejderforening var for noget. Der var dem, der meente, at vi herved vare for fremtrædende og for meget henledede den offentlige Opmærksomhed paa os og at det til Straf vilde gaae os galt, men det er indtil Dato ikke gaaet os galt endnu. Den Profit, vor Forening ved de forskjellige Grene af dens Virksomhed nu i 7 Aar har samlet, har sat den istand til at opføre 10 saadanne store Bygninger, som den, hvori vi her ere forsamlede, og denne ene har kostet henved 3000 £ (27,000 Rdlr.). Dette vil være det bedste Bidnesbyrd om, hvorledes vor Driftighed er bleven lønnet.

Og nu et Par Ord om vore Principer, vor Forsatning og vort Formaal: Hvad var det Maal, vi fæstede Diet paa, dengang vi aabnede vort Udsalg? det var for det første at gjøre vore daglige Livsfornödenheder til den Trappe, ad hvilken vi stige opad i social Henseende; vi troede, at vi kunde spise og klæde os ind i en bedre Stilling i Livet, naar vi blot havde den Forstand at slaae vore smaa Midler sammen og være vore egne Kjøbmænd. Vi havde et andet Formaal: vi troede, at „Mennesket lever ikke af Brød alene“ og at det derfor var nødvendigt at tage vor moralske og intellectuelle Udvikling i Betragtning. Vi sørgede derfor saa godt vi kunde for at skaffe Midler til vor Oplysning og til Sammenkomster og det er vor Agt fremdeles at sørge herfor. I Manchester saavel som i London og andre store Stæder er det vor Ulykke, at vi ikke kunne „see Skovene for Træer“; der er saa mange Mennesker pakkede sammen, at vi ikke kunne see hinanden eller komme hinanden nær nok til at lære hinandens Hjerter og Tanker at kjende. Derfor er det saa meget mere nødvendigt i vore store Byer, at vi ved vore egne Midler forskaffe os vore egne Lokaler, hvor vi kunne samles med hverandre og uddanne os i aandelig Henseende, hvor vi

kan søle, at vi besinde os paa et Sted, der tilhører os selv, der ikke er skaffet tilveie ved de Velhavendes Gunst eller Beskyttelse, men at Enhver har lige Ret til at være der og kan faae det levende Indtryk, af at han er de Andres Ligemand. Disse vare, blandt andre, de Formaal, som vi haabede at opnaae.

Hvad er nu Hemmeligheden ved den heldige Fremgang, som disse Foreningers Udsalg have haft? det er en Selvfølge, at de kræve god Bestyrelse, Redelighed og til en vis Grad Indsigt. I Begyndelsen gif det meget langsomt hermed; god Bestyrelse kommer sædvanlig først efterhaanden ved Erfaring. Bore Efterfølgere ville behøve mere Dannelse og Dygtighed end Foreningens Stiftere have haft. Det er i Erkjendelsen heraf at vi sørge for Dannelsesmidlerne, at der kunne være Andre velrustede til at indtage vor Plads, naar vi gaae til Hvile. (Bifald)

Hvorledes er nu vor Forsatning? den er just ikke meget konservativ, men aldeles demokratisk; vi blive ikke engang staaende ved Stemmeret paa Sværdsiden; vi ere enige om, at der er intet, der vedkommer Manden uden det tillige angaaer Kvinden, og derfor have vi vedtaget almindelig Stemmeret. (Bifald) Vi betragte det ikke som en politisk Bevægelse; vi kjende overhovedet ikke noget til politiske Partier; vi have med en praktisk Sag at gjøre og vi have gjort den Erfaring, at den bedst trives paa uindskrænket demokratisk Grund. Min Ven og Medarbejder i denne Sag, Mr. Fox, har sagt, at der kræves $\frac{1}{2}$ d. daglig i 6 Dage om Ugen og 13 Uger i Kvartalet forat En kan blive Medlem af Foreningen; men det kræver virkelig ikke en saa uhyre Anstængelse; hvem der blot betaler sin Shilling i Indtrædelsespenge, er berettiget til at nyde Deel i alle Foreningens Fordele lige saa fuldt som det ældste Medlem eller den største Aktiehaver; men vi forlange, at I skulle kjøbe Eders Fornødenheder i Udsalget og naar I blot gjøre det og lade Eders Fortjeneste blive staaende, ville I i kort Tid have Eders Actier betalte uden noget videre Indskud. Vi have saaledes gjort det muligt at den Fattigste i Landet kan slutte sig til os og nyde godt af Foreningen; dette vil endnu blive mere indlysende, naar

jeg tilføier, at ogsaa Ifke-Medlemmer faae $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ Fortjeneste paa hvad de kjøbe. Man har undertiden gjort den Indvending, at dette er et kjæmpemæssigt Monopol, vi have tiltaget os, og at det er et Overgreb i Kjøbmændenes Rettighed og derfor ikke fortjener at opmuntres og begunstiges. Som Menneſker ønske vi vore Medmenneskers Deeltagelse, men vi bryde os ikke om Nogens Gunst; i det Dieblik de høiere Klasser begynde at begunstige os, vil Foreningen begynde at hensygne og døe. Vi frabede os Begunstigelse af hvemsomhelst, vi bede blot om, at Lovene maa blive upartiske og indrømme os samme Rettighed som enhver anden Klasse i Samsundet, og naar vi blot have retfærdige og liberale Love, saa ere vi overbeviste om, at vi have en vid Mark aaben for os og saa forlange vi ingen anden Gunst. Vi ønske kun at være afhængige af os selv, af vor egen Indsigt, Kapital og Driftighed, og kunne vi faae Lov til det, saa ere vi visse paa, at vi ved Retsskaffenhed og Udholdenhed skulle see vore Bestræbelser kronede. Hvad Bestyrelserne om Monopolet angaaer, saa er den eneste Betingelse vi gjøre, den just ikke meget strenge, at enhver Person, der vil træde ind i Foreningen, maa have en moralsk Character, efterdi vor Forening vilde gaae tilgrunde ved at optage umoraliske Menneſker. Og vi ere ikke meget noiiregnende, vi anstille ingen Undersøgelse om deres private Liv, men vi forudsatte, at naar Nogen bliver foreslaaet af et Medlem, er han ogsaa selv et brugeligt Medlem; og saalænge vor Forening har bestaaet, har vi kun een Gang været i det ubehagelige Tilfælde, at maatte nægte at optage En. Derjom vi vilde studere Kjøbmandsstandens Historie, vilde vi finde, at deres Fædre eller Bedstefædre vare Møllere, Bøvere, Skomagere, Snekere eller deslige. Jeg veed, at min Ven Senator Heywood har ikke altid været Kjøbmand, og hvis han har Ret til at anvende sin Formue til at opføre en Butik, da maae tre eller fire Tusinde Menneſker ogsaa have ganske den samme Ret. Dette er alt, hvad vi forlange og det er intet Monopol. Det er allerede bleven sagt, at vi ikke concurre med Kjøbmændene i Priserne, thi Concurrence i denne Henseende leder kun til at forringe Kvaliteten og med-

fører useilbarlig daarlig Bøgt og Forsalfkning; men dette kan ikke være i vor Interesse, det vilde kun være at stjæle fra Peter for at give det til Poul, eller at tage en Skilling af den ene Lomme og lægge den i den anden. Hvem kunde dog være saa tosset at forfalste de Varer, som han sælger, naar han veed at han selv skal forbruge dem? Dette er den bedst mulige Garanti for Redelighed. Bestyrelsen er udvalgt af Medlemmernes Midte og det er derfor i dens egen Interesse at sætte Priserne saa lavt som mulig og Kvaliteten saa høi som mulig. Men man har ogsaa sagt, at vor store Fordel er erhvervet ved at vi sætte høiere Priser end Andre; men det er en Selvfølge at hvis denne Bemyndning er sand, vilde vi selv vise Handelen bort fra vort Udsalg og Folk vilde gaae derhen, hvor de kunde faae deres Varer billigere. Men mod saadanne Misgreb have vi et godt Forebyggelsesmiddel: naar Bestyrelsen er forsamlet, har ethvert Medlem Ret til at møde og fremkomme med sine Klager, og i vort Udsalg er der en Protokol fremlagt, hvori Enhver kan indføre sine Bepværing; denne bliver bragt til Bestyrelsen, og hvis denne ikke afhjælper den paatalte Feil, saa holde vi hver Maaned en Generalforsamling, der virker som et Slags Sikkerhedsventil, der afleder den overflødige Damp og forebygger at Kjedelen springer. (Latter) Her kunne vi møde og besvare os saa meget vi lyst, og en Engelsmands dyrebareste Ret er at have Lov til at besvare sig. Jeg erindrer dengang vi oprettede vor Forening, og vore Venner, der før havde været afhængige og vante til at faae Tilsigelse og Befaling at gjøre snart dette, snart hiint, snart igjen noget andet, begyndte at faae lidt til Bedste og at føle sig frie og uafhængige og faae Stemmeret, hvorledes de strax gjorde Brug af deres Rettigheder og Privilegier af Hjertets Lust. (Latter) Saasnart John begyndte at besvare sig, saa kunde man næsten see, hvorledes han vogte med det samme. Jeg paastaer, at vi udviklede Manden i ham ved at flette ham Ret til at komme frem med sine Bepværing, og om disse end ikke altid holdt sig indenfor de onskelige Grændser og undertiden gave Anledning til smaa Rivninger, saa gjorde de dog deres Gavn og hjalp til at sibe Kanterne

af os og opdrage os ikke blot som Medlemmer i vor Forening men for alle vore andre Livsforhold.

Til Slutning vil jeg endnu gøre opmærksom paa, at vi ikke indskrænke os til Detailhandel alene, men have med Held bestræbt os for at føre Foreningsprincippet videre og give det større Dimensioner; i Forbindelse med vor Detailhandel have vi en Grosfererforretning, der leverer Varer til vort og et Par Hundrede andre Udsalg og som alene af Smør omsætter ugentlig 900 Hjerdinge, og i lignende Forhold af alle andre Artikler. Men endnu er Sagen i sin Barndom og vi haabe med Grund langt større Resultater af den. Vi have i vor Midte iasten en Repræsentant fra de franske Arbejderforeninger, og hvad skulde der være i Veien for at vore Arbejderforeninger traadte i en organisk Forbindelse med dem i Frankrig, og endvidere med dem i Schweiz, Tydskland osv.? hvorfor kunne Foreningerne paa Fastlandet ikke i Fællesskab med os selv ind- og udføre deres Varer og have en Komitee af Repræsentanter som de forenede Baand imellem os? (hør!) dette kan maaskee see ud som en Drøm, men for 3 Aar siden saae vor nuværende Grosfererforretning ogsaa ud som en Drøm ikke blot for dem, der stode udenfor, men for Foreningens egne Medlemmer og vi have haft nok saa mange Hindringer og Indvendinger fra disse sidste som udenfra at kjæmpe imod. Ja, mine Venner! der ligger en stor og lys Fremtid aaben for os og Foreningsprincippet vil faae en gennemgribende og altomfattende Betydning; det vil endog faae en stor Indflydelse til at forebygge Krig mellem de forskjellige Nationer (hør!). Det er en praktisk Bevægelse, vi have reist, der vil lære os at kjende og forstaae hinanden, at opdrage os selv og lade os føle, at vi ikke længere ere forarmede Arbeidsmænd, men Skabere af Velstand og Magt, som vil skaffe os Indflydelse ikke blot herhjemme, men i den hele Verden. Lader os haabe, at denne en begejstret Foreningsmands Drøm snart maa gaae i Opfyldelse, men lader os heller ikke glemme, at man kan vore for hurtigt, saa det bliver paa Sundhedens Beføstning, og derfor ville vi i vor utaalmodige Higen dog bestandig minde os selv om, at enhver

stor og ædel Sag skrider kun langsomt frem mod sit fuldkomne Maal.

Th. Hare var bange for at tage Ordet efter de foregaaende dygtige Talere, der vare praktiske og virksomme Deeltagere i Sagen, medens han stod udenfor den, men han bad om Tilladelse til som Fremmed at udtale sin Mening om, hvad Resultatet maatte blive af denne mægtige Bevægelse. Han meente, at hermed var begyndt en ny Æra i Menneskesamfundets Historie, og det en afgjort heldbringende Æra. Udsalget af Livsformødenheder var indskrænket til en liden Deel af Befolkningen, medens Arbejderforeningsagen omfattede alle Livsstillinger og Næringsveie. Han bad Forsamlingen lægge Mærke til, hvor stor en Deel Arbeidet havde i hvilket som helst Foretagende, og det vilde da være indlysende, at Arbejderne ere de egenlige Kapitalister, fordi det er dem, der yde det, som koster meest. Han oplyste dette ved at henvise til den Bygning, hvori de vare forsamlede, og sammenligne hvad Materialierne til den havde kostet med Arbeidet ved Opførelsen. Det var derfor aabenbart, at det eneste, Arbejderne havde at gjøre, var at forene sig om selv at anskaffe sig deres Livsformødenheder og saa at indgaae et Fællesskab i alt deres Arbeide og selv nyde hele Fordelen af det. Han viste dernæst, at dette samme Foreningsprincip eguede sig til at øve Indflydelse paa Landets Repræsentation, idet det satte Folk i alle Landets Egne istand til at træde i Forbindelse og udvegle Tanker og vælge dygtige Parlamentsmedlemmer.

F. Wilson blev opfordret til at forestaae en Takfigelse til Præsidenten Grev Shaftesbury. Han sagde: jeg hilser Præsidenten, min Herre, og Eder, mine Brødre! jeg kalder Eder saaledes og ikke mine Medarbejdere, fordi Arbeidet er nu blevet os en Fornøielse og ikke noget Besvær, det er forvandlet for os til en Bestjæftigelse; naar jeg overfluer denne store Forsamling og tænker paa de Beretninger om vore mægtige Fremskridt, som jeg her har hørt iasten, saa tør jeg forkynde, at den almindelige Folket og Folkelykke er oprunden for os (Bravo!) Der er en Fortælling om en Tømmermand, som skulde gjøre en Bue

af en særegen Form; han prøvede paa det nogle Gange, men kunde ikke; han gif da hjem og sad i to Dage og spekulerede derover og paa den tredie kom han tilbage og fuldførte den og gav saa en Regning ud for tre Dages Arbeide, fordi, sagde han, det var langt besværligere at udtænke det end at udføre det. Derfor kan en Mand, der gaaer omkring med Hænderne i Lommen, have strengere Arbeide end den, der graver i Jorden. Ja, vi kunne alle arbeide i Forening med hverandre, med Haand og Hoved, men hvor kort er endnu den Vej, vi have tilbage! det gjælder om vore Foreninger, hvad en Digter har sagt om de store Verdensudstillinger, at de skulle nedbryde alle de Vægge, der sætte Skilsmisse mellem Personer og Folkelag, banlyse al Splidagtighed! og Ufred og samle Alle til et fælles, enigt og lykkeligt Broderskab. (Bravo!) Dette er Arbeiderforeningernes Fremtid og det er mod dette Maal at alle vore Bestræbelser sigte; Manchester-Foreningen vil engang optage den hele Stad i sig (stærkt Bisald).

Vi have havt Uheld, og de ere uundgaelige; jeg vilde ansee det for hensigtsmæssigt om Foreningen bekkede en særlig Embedsmand til at undersøge, hvori de have deres Grund; det ligger i en saadan Forenings Natur, at naar et Lem lider, lide de alle og naar eet Lem befinder sig vel, føles Velbefindendet gjennem alle de andre. Vi savne her iaften flere af vore anseteste Medlemmer, som imidlertid have viist Sagen saa megen Interesse at vi ikke kunne betvivle, at de i Sandhed og af Hjertet ere den hengiven. Men vi have en Hædermand i vor Midte, som har gjort mere for vor Sags Fremme end Noget troer og, om det maa være mig tilladt at sige det, mere end han selv veed af; det er Lord Shaftesbury vi have at takke for den Lov, der har frigjort os fra Lænkerne og skaffet os Frihed og Tid til at øve og bruge vore Tanker (stærkt Bisald). Jeg foreslaaer derfor, at Forsamlingen udtaler sin varme Tak til Lord Shaftesbury for hans utrættelige Bestræbelser for at ophjælpe Arbeidsklassen og for den venlige Belvillie, hvormed han, uagtet sine mange vigtige Forretninger, iaften har viist os den Ære at indtage Præsidentpladsen iblandt os. (Bisald).

G. Longfield formanede til stadig at holde Sagen's høiere Formaal for Die og arbejde paa Medlemmernes aandelige Udvikling (hor!) Hvis Foreningerne ikke paa denne Maade udrustede sig til mandig og kraftig at kjæmpe mod den sorgelige Uvidenhed, der omgiver dem, saa vilde de ikke kunne vinde det sikke Godfaste, som de vare berettigede til; han stode paa, at de vilde anvende al deres Flid og Indskyldelse til at iføre sig denne Rustning til den forestaaende Kamp for Dplysnings Overherredomme over Bankundighed. (Bifald). Han sluttede sig med Glæde til den foregaaende Talers Forslag.

Præsidenten: jeg er bleven opfordret til at anmode den Herre fra Frankrig, som er her tilstede, om at tage Ordet.

Elie Reclus undskyldte sig med at han var uforberedt paa at efterkomme den Anmodning og var desuden for ukyndig i det engelske Sprog og udtalte det daarlig (nei, nei!) I Frankrig havde man for Alvor taget fat paa Arbejderforenings-sagen og han var bleven sendt til Manchester for at lære, hvorledes man her bar sig ad og jee, om de ikke kunde knytte Ven-skabsforbindelser, og han bragte de engelske Arbeidere deres franske Kammeraters Hilsen og bedste Onsker (Bifald). Man havde i Frankrig længe været opmærksom paa de Fremstridt, deres engelske Naboer gjorde, og man ønskede hoiligen at lære af dem og efterligne deres Fremgangsmaade ved deres Udsalg. De engelske Arbeidere vidste ikke jelv, hvormegen Gavn de havde stiftet, ikke blot i deres eget Land, men blandt Tusinder af taknemlige Arbeidere i Frankrig, der med erkjendtlige Hjertener ønskede dem den samme Lykke og Fremgang herester, som de hidtil havde havt (Bifald).

Under Senator Heywords Ledelse blev derpaa Taksigelsen bragt Greven af Shaftesbury med stor Begeistring af hele Forsamlingen.

Greven af Shaftesbury: Efterat den ærede Forsamling paa saa venlig og hjertelig en Maade har bevist mig den usortjente Ære at udtale en Taksigelse til mig, kan jeg ikke forlade dette Sted uden med saa Ord at bevidne, hvor dybt jeg føler deres Godhed mod mig, hvor oprigtig jeg ønsker dem

Held, og hvor trofast jeg under den almægtige Guds Bistand skal virke med Dem til denne Sags Fremme (Bisald). Det har i Sandhed været mig en Gæde og Fornøjelse at have været indbudet til at være her tilstede ved denne Leilighed og jeg forstikker, at jeg meget paastjønner den Opmærksomhed, De har vist mig ved at ønske min Nærværelse her, først for at belæres og dernæst for at anerkjende den Oplysning, jeg her har modtaget. Alt, hvad jeg har hørt her i aften, har bestyrket mig i den Overbevisning, som jeg altid har næret, at det berøer paa det engelske Folk selv at blive det lykkeligste, det mest tilfredse, agtværdige og anseete Folk paa Jorden, og det er her bleven godtgjort, at Folket maa gjøre dette selv uden nogen Hjælp udenfra (hør!). Loven kan ikke gjøre andet og skal ikke gjøre andet end sjerne alle de Hindringer, der staae i Veien for Kræfternes frie Udvikling, og naar den har gjort dette og Folket har faaet Syn paa sit eget Vel, saa har jeg den Fortrosthing til det engelske Folk, at det vil stride frem paa den Bane, som det har aabnet sig (hør!) Af de Forklaringer og Kjendsgjerninger jeg har hørt her af forskjellige Talere, er jeg tillige bleven overbevist om, at dette System er anvendeligt selv i de fattigste Egne og under de tilsyneladende ugunstigste Forhold, og jeg er meget glad herover, fordi jeg selv boer i en Egn, hvor Agerdyrkning er den sædvanlige Næringsvei og hvor Folketallet er ringe og Beboerne vidt adspredte, saa at det ellers kunde synes vanskeligt, at en Foreningsvirksomhed der kunde lykkes. Det er unægtelig en glædelig og trøstelig Udsigt for en fattig Mand at en Halvpenny om Dagen er nok til at gjøre ham deelagtig i denne Lykke; imidlertid have J sat Sagen i Gang og have beredet ham denne lette Adgang ved at anvende Eders Kapital, og Sagen vilde ikke nu have været saa let tilgængelig for Enhver, hvis der ikke fra først havde været enkelte mere bemidlede Personer, der havde støttet den ved deres Formue. Men i saa Henseende maae mine Agerbrugere see sig om efter Hjælp hos dem, som efter de naturlige og lokale Forhold ere forpligtede til at tage sig af dem, og have de først fundet disse, saa vil Sa-

gen gaae sin gode Gang og forklasse dem den Uafhængighed og Velbære, som er ethvert Menneskes Livsbetingelse (Bifald). Det glæder mig at høre, at et af Eders første Principer er, at der ikke maa gives Kredit. Derjom J vide Bæfled om, hvorledes det gaaer til — især i de Egne, hvor Befolkningen lever af Agerbrug — naar Arbeiderne komme i Gjæld til Kjøbmanden, hvorledes den efterhaanden voger, medens hans Kreditor har fanget ham ligesom en Edderkop fanger et Insekt i sit Bæv, og holder ham bunden saa han ikke kan gaae til nogen anden Butik, og venter blot paa den beleilige Tid, f. Ex. efter Høsten, da han kan falde over ham og lade ham betale Kapital med uhyre Renter — kjender J noget til disse Forhold, som ere ganske almindelige, især i vore Landdistrikter, saa ville J kunne indsee, at et saadant System, hvorefter der ikke gives Kredit, er den største og uskatterligste Velgjerning, man kan vise den Slags Folk. Greven fortalte derpaa et smukt Exempel paa veldædig Samvirken mellem Befolkningen, baade Rige og Fattige, hvorved de ved ugenlige Bidrag i Løbet af 10 Uger tilveiebragte 52 £ (470 Rd.) til Hjælp for de nødlidende Arbeidere i Lancashire under Bomulds-krisen. Var det ikke, spurgte han, det samme Princip, som gjælder for Arbeiderforeningerne? (jo!) var det ikke at gjøre mod Andre, som vi ville at de skulle gjøre mod os? var det ikke en Bestræbelse for at fremme hverandres Velfærd? naar jeg derfor ved den Belærelse, jeg her iaften har modtaget, er blevet istand til at bringe denne Sag i Gang i min egen Egn, saa vil jeg allerede foresinde Folket der forberedt paa at modtage og handle efter disse Principer. Jeg er her blevet fuldkommen overbevist om, at Arbeiderforenings-systemet har frembragt de store Resultater, som vi meest trænge til, store baade materielle, moralske og sociale Resultater. Flere Talere have gjort opmærksom paa, at et Menneskes physiske Sundhed beroer paa hans Næringsmidlers Bestaand, og hvis der gives et Bedrageri, der er større og uforsvarligere end andre, saa maa det være Forfalskning af de Livsfornødenheder, som den fattige Mand kjøber; og dog gaaer denne Forfalskning i Svang efter en stor Maale-

stof over hele Landet. Jeg seer, at dette System har baaret de glædeligste Frugter i moralsk Henseende, bevirket Charakterfasthed, Orden og Udruelighed hos Medlemmerne og derved udfriet dem fra de herskende Under, der efter Regelen er den arbejdende Klasses største Ulykke; det har opmuntret Udelmodighed, Afholdenhed og Sparsommelighed, det har hjulpet Eder selv til Oplysning og Dannelse og det vil hjælpe Eder til at opdrage og danne Eders Børn. I have nu her stoffet Eder mange Goder, som man andre Steder savner: I have en rig Bogsamling, som I kunne benytte og hvorfra I kunne faae Bøger hjem og læse for Eders Koner og Børn; man kan jo see paa Eder, at I gaae med opreiste Hoveder som Mænd. Men disse Goder lægge ogsaa et Ansvar paa Eder, og jeg vil sige Eder, mine gode Venner! at hvis I ikke blive Eder dette klart bevidst og samvittighedsfuldt benytte Eder af den Leilighed, der er tilbudt Eder, og gaae ind ad den Dør, der er luffet op for Eder, saa ere I Skyldnere baade for Gud og Mennesker. I vide ikke, hvorlænge den Dør bliver aaben, tusinde Omstændigheder kunne lukke den igjen; nu er det den beleilige Tid, kjøber den medens I have den; I see klart den Ulykke, som truer Eders Stand, I kjende Midlerne til at afhjælpe den og det staaer i Eders Magt at anvende disse Midler og jeg tør trostigt sige, at de Mænd, som jeg her seer for mig, og mange Andre, der paavirkede og opflammede ved Eders Exempel ville slutte sig til Eder, ville i Løbet af saa Nar bringe det dertil, at I staae som et skinnende Lys for Alle (Bifald). Jeg tænker paa den Tid — og den ligger ikke saa langt tilbage — da Ingen kunde tale om denne By uden med Gru, da man betragtede den som et Sodoma, hvor alle Laster og al Fordærvelse og Slethed havde sit Sæde; Enhver der kom paa denne Egn, vilde hellere gaae udenom end gennem Manchester. Nu troer jeg derimod, at Manchester indtager en fremragende Plads paa Jorden ved sin mandige, hæderlige, civiliserede Befolkning, der veed at værges for sin Ret, men ønsker at leve i Fred med alle Mennesker. Jeg er en ivrig Forsvarer af Folks Ret, men jeg vil ogsaa gjerne, man skal indrømme, at der og-

saa er Ret paa den anden Side. I staae nu fast paa Eders Ret og naar I saa have hævdet den og saa see en god Leilighed og kunne gjøre det uden at forurette Eder selv, saa skal I ogsaa gjøre en Indrømmelse, saa kunne I vente det samme af Andre, og I kunne da stride fremad i Gendrægtighed og med Glæde (hør!)

Jeg ønsker at vide, om det er mig tilladt imorgen at kjøbe en eller anden Ting ved Eders Udsalg (Bravo!). Har ikke andre end Medlemmer Lov til at kjøbe der? (jo, Enhver!) Nu vel, saa vil jeg imorgen kjøbe et Parti Thee og Suffer — (Latter og Bravo!) — og jeg vil reise hjem og holde en rigtig lystig Aften med min Kone og mine Børn dermed, (stærk Latter og Bravo!) og vi skal drikke Eders Skaal deri uden nogen stærk Tilfætning — thi jeg vil ikke forurolige Eders Samvittigheder — og jeg vil sige: „hust paa, at dette er fra Arbejdersforeningens Udsalg og naar I drikke dette, giver det Eder Ret til selv at blive Medlemmer, og naar I engang reise til Manchester, saa skal jeg nok sige Eder, hvor I kunne finde Udsalget,“ og jeg vil sige enhver af mine Sønner, som kommer her, at han for sin Faders Skyld vil blive ligesaa godt modtaget, som I have modtaget mig. (Stærkt Bisald).

Lord Russell har engang svaret en Deputation, der kom for at bede om Nedsættelse i Skat, at ingen Regjering paalægger Folket saa stor Skat, som dette paalægger sig selv, og deri har han fuldkommen Ret. Det er udentvivel Mange bekendt, at det er blevet offentlig dokumenteret, at Arbejdsklassen i England anvender aarlig til 21, Brændevin og Tobak ikke mindre end 25,000,000 £ (225 Millioner Rd.) (hør!) Tænk Eder 25,000,000 £ i Arbejdernes Hænder, hvad derved kunde udrettes til at skaffe Eder bedre Klæder, Føde, Boliger og til at fremme Eders egen og Eders Børns Oplysning! eller tænk Eder, at Finansministeren en skøn Dag traadte ind i Rigsdagen og sagde: „jeg maa have et Beløb af 25,000,000 £ og jeg vil lægge det som en Skat paa Papir, Mursteen, Thee og Suffer;“ hvad vilde Følgen blive? vilde vi ikke faae larmende Møder og Demonstrationer i hele Landet? (Latter) Jeg for

mit Bedkommende vilde strax paffe sammen og med Kone og Børn flytte til Udlandet, for jeg er overbevist om, at man da ikke kunde leve i England (Latter). Naar I nu selv paalægge Eder saadan en Skat og I saa kunde bringe det — jeg vil ikke sige til total Afholdenhed — men blot liden maadeholden Brug af disse Ting — (en Stemme: total Afholdenhed!“ — nu vel, jeg vil ikke strides med dem, der forsvare total Afholdenhed; jeg vil gjerne give dem Ret, men jeg vil her blot paa-
 staae, hvad der ikke lader sig bestride, og jeg siger, at selv uden total Afholdenhed, blot ved en maadeholden Brug, vilde I blive fri for Drukkenskab og spare en uhyre Kapital. Jeg veed vel, hvad total Afholdenheds Forsvarere sige, det samme som Dr. Johnson svarede Boswell: „Sir! det er meget lettere slet ikke at drikke Vin end at drikke lidt Vin,“ og der er nogen Sandhed i det; men jeg veed, at det ikke kan nytte at prædike Umuligheder for Folk, og derfor nøies jeg med at prædike Maadehold — (en Stemme: det er netop det Umulige) — og hvis I blot ville være maadeholdne i Brugen af disse Ting, vil der sees stor Afgangen i Laster og Glendighed og en ligesaa stor Tiltaget i Folkets Velstand og Lykke (hør!).

Det er et stort Princip, hvorpaa Arbejderforeningerne hvile, og det er blevet godt udviklet af Talerne her i aften, især af Fox og Edwards, der selv høre til den arbejdende Klasse og derfor ere bedre inde i og fortroligere med Systemet i alle dets Enkeltheder, og jeg vil særlig bemærke om Mr. Edwards, som talte med saadan en brændende Begeistring om den Sag, hvorved han selv har en bestemt lønnet Bestilling, at hvis hvert Embede i England var beklædt af saadanne Mænd, saa vilde de ærlig fortjene deres Løn, og saa var der ikke saa lykkeligt et Land paa Jorden som England (hør!).

Jeg haaber, at I Arbeidere — thi saaledes maa jeg altid kalde Eder — jeg haaber, at I ikke skamme Eder ved dette Navn; (hør!) jeg kan ikke tænke mig noget mere foragteligt, end om Nogen skulde skamme sig ved at kaldes en Arbejder; er Arbejde dog ikke en ærlig Sag? taler ikke den hellige Skrift fra først til sidst til Arbeidets Ære? vide vi ikke, at Paulus

var Teltmager? var ikke Frelseren selv Søn af en Tømmermand? Der er Intet, jeg anseer for hæderligere end Arbeide, og ihvorvel der gives Forskjæl i Rang og Formue — hvad der jo ikke kan være andet og er Forsynets egen Bestemmelse — saa maa jeg oprigtig sige, at i mangfoldige Henseender har jeg langt større Agtelse for den Mand, der arbeider ved Væven eller ved Ambolten end for de Herrer, der eie de store Pengebunker eller for de Herrer, der ryge Cigarer og ride omkring og bestille Ingenting (hør og Latter!) Vi, der ere her tilstede som Væsgjæster, ere Arbeidere; jeg holder af at kaldes en Arbeider; jeg arbeider ikke med mine Hænder, men jeg har af Forsynet været kaldet til at arbeide vedholdende hver Dag og paa mange forskjellige Maader. Jeg føler at jeg slet ikke kan undvære Arbeiderne; jeg trænger meget mere til dem end de til mig. Derfor maae I ikke skamme Eder ved Navnet. I gjøre vel i at bruge alle de Midler, I raade over, for at hæve Eder i Samfundet; det glæder mig at see det. Der er intet, der mere vidner om vort Lands Ære og Frihed, end Synet af de mange hæderlige Mænd; der udsprungne af Folkets Midte have ved deres Dygtighed og Villieskraft arbeidet sig op til en fremragende Stilling og til stor Rigdom. Overhuset tæller mange Mænd, som ere udsprungne fra Folket, og hvis dette ikke var Tilfældet, vilde dette Huus for længe siden have tabt sin Indflydelse i Landet og være feiet væk; det er netop det nye Blod, der strømmer ind fra Folket, som bevarer os den Anseelse, vi nyde, og som forener alle Samfundsklasser til et enig og virksomt Hele til at bevare vort fælles Fædrelands Ære og Lykke.

Jeg begriber ikke, at Saamange ere blevne bange for disse Arbeiderforeninger; jeg kan ikke indsee, at et eneste af de Principer, hvorpaa de ere grundede, kan i mindste Maade have noget Foruroligende ved sig. Jeg kan ikke see andet, end at I kun have forenet Eder for i Fælledsstab at sikke Eder den bedste Frugt af Eders retmæssige Fortjeneste. Det var en ganske anden Sag, hvis I havde forenet Eder i et eller andet slet eller separatistisk Diemed, hvis det var Eders Hensigt at fuldkaste Regjeringen, forøde Landets Giendom og udbrede farlige politiske

Meninger; saa kunde jeg forstaae, at Folk blev bange; men man kan ikke tænke sig noget mere Ustadeligt end hvad I have taget Eder for: her er et Antal Menneſter, som have ſlaaet ſig ſammen fordi de ønske at have gode Levnetsmidler og Klæder, de ſole ſig tilfredſe og opdrage ſig ſelv og deres Børn godt. Det er det uſtyldige Formaal, ſom de have ſættet Die paa, og hvor kan noget Menneſte, der har Medfølelſe for ſine Brødre, ſee nogen Fare deri? jeg synes tværtimod, at Enhver ſkulde glæde ſig derover og over ethvert Middel, der kan bidrage til at gjøre den talrige Arbeidsklaſſe lykkelig, glad og tilfreds med ſin Stilling, glæde ſig over, at Verden er aaben for dem, at de have ſaaet lyſe og lovende Udfigter, og at det afhænger alene af dem ſelv, næſt Guds gode Viſtand, om de ville forblive i deres ſorgelige Stilling, ſom Mange af dem ere i, eller de ville hæve ſig til en hæderlig Plads i Middelſtanden eller endnu høiere og erhverve ſig Navn i Kunſt og Videnskab. Ja, jeg maa gjentage det, naar det kun er dette Forhold, Arbeidsklaſſen ſætter ſig, forſtaaer jeg ikke, hvor noget Menneſte eller nogen Stand kan have noget derimod. Jeg takker Gud, at jeg for min Part nu er ti Gange ſaa rolig ſom før, fordi jeg nu ſjender deres Hølelſer, Ønſker og Beſtræbelſer og ſeer, hvad det er, de have for; det glæder mig at ſee, at deres Formaal er godt, at de Principer, hvarom de have forenet ſig, ere rigtige og ſunde, og enhver Mand af Stand maa glæde ſig over at have oplevet den Tid, hvor han kunde ſee den ſtore Folke- mængde i England ſaaledes udviklet, at Enhver med Fornøiſe kan komme ſammen med dem, aabent udtale ſin Mening, forhandle de vigtigſte Ting med dem og blive modtagen af dem med aabne og varme Hjerter. Det, Folket ønske, er „at leve og lade leve“, at reise ſig ſelv i Samsundet og at ſee Enhver rundt omkring ſig, ikke blot her i Landet, men paa hele Jordens Overflade, at hæve ſig til det ſamme hæderlige Trin. De Rige og mægtige, ſom komme Eder imøde og række Eder en hjælpsom Haand, handle derved i deres egen Interøſſe og ſtyrke og befæſte derved viſſeligen Grundvolden under det Huus, hvori de ſelv boe.

Jeg tilstaaer, at jeg har havt en stor Glæde af at være i Manchester denne Gang, og at jeg her har hentet en rig Belærelse. Jeg har paa andre Steder seet mange Arbeidere, og jeg har aldrig været en halv Time sammen med brave og retsfindige Arbeidere, uden at jeg af dem har modtaget en eller anden vigtig Dplysning eller hørt en vigtig og træffende Bemærkning og saaledes ved deres Hjælp har kunnet udvide mine Kundskaber; og det Samme kan jeg med Sandhed sige om hvad jeg har hørt seet her i aften. Jeg ønsker hjertelig, ja endnu mere, jeg beder hjertelig, at Eders Bestræbelser maa krones med Held, at ingen Ulykke maa ramme Eder, at gjenfaldig Tillid og Trostaa kan knytte Eder sammen, at I maa gaae frem paa Eders Bane og blive Eders store Principer tro. Jeg beder hjertelig herom for Eder og for Eders Børn, og jeg anraaber den Almægtige, at han af sin Raade vil lage sin rige Betsignelse være over Eder, og at I maa erfare, at han har ladet Eder finde Veien til Eders sande Lykke paa Jorden og til Eders evige Fred i Himmelen!

(Den næste Dag besøgte Greven af Shaftesbury Foreningens Udsalg, gjorde der sit lovede Indkjøb, besaae derefter Foreningens øvrige Etablissementer og udtalte sin største Tilfredshed dermed og indmeldte sig selv som Medlem af Foreningen.

Jeg slutter disse Meddelelser med det Ønske, at Mange ved at læse de Taler, der bleve holdte i Manchester, maae faae det samme Syn paa Arbejderforeningens Betydning som Grev Shaftesbury fik ved at høre dem. Jeg veed vel, at der gives Mange, som vanskelig lade sig overbevise om en Sag er god naar den strider mod deres personlige Interesse, og vi ere maaskee alle noget tungnemme i denne Henseende; men det er dog mit Haab, at de Dplysninger, jeg her har givet, ville hjælpe til at aabne enhver uvillig og retsfindig Mand's Dine for Sagens store Vigtighed og for dens Udforbarhed hos os og at det meningsløse Raab om „de engelske Fabrikbyer“ og „de for-

skjællige Forhold i England" maa forstumme. Der er jo et gammelt Ord om, at der gives visse Folk, som man ikke skal lade see halvfærdigt Arbeide, ikke fordi Arbeidet behøver at skamme sig ved at det endnu kun er halvfærdigt, men fordi de visse Folk mangle Fremsyn og derfor ikke kunne gjøre Forstjæl imellem, hvorledes en Ting seer ud, naar den lige er begyndt, og hvorledes den vil komme til at see ud, naar den bliver færdig. Der har være adskillige saadanne „visse Folk“, der ved i Forbigaaende at see vor Arbeiderforenings Udsalgs Skilt dermed have troet sig fuldkommen sat ind i Sagen og have sølt sig kaldede til at optræde som Dommere og Kritikere, men det turde vel af det Foregaaende være blevet klart for enhver opmærksom Læser, at hvad der her er steet med Arbeiderforeningen i Thisted og hvad der er at see af den, er endnu kun en lille Begyndelse, er kun det første, men nødvendige Skridt mod det Maal, som jeg fra første Stund har havt for Die, og som jeg ikke skal tabe af Syne, saalænge Vorherre vil give mig Kraft og Raade til at virke for denne store Folkesag.

Efterskrift:

Inden dette lille Skrift forlader Pressen kan jeg endnu meddele Udsalget af det første Kvartal, efterat Thisted Arbeiderforenings Udsalg er aabnet: efterat alle Udgifter ere dækkede og 5% Renter af de indskudte Actier ere betalte, har man af Overskudet kunnet beregne Medlemmerne 6 Stk. paa hver Rigsdaler af deres Kjøb. Dette Forhold svarer omtrent til 1 sh. 3 d. paa hvert £ efter engelsk Beregning. De, der kende noget til de engelske Arbeiderforeninger, vide, at dette i England er en temmelig sædvanlig Dividende, naar undtages de enkelte store Foreninger, der selv tillige drive deres en gros Handel og saaledes kunne opnaae en større Fordeel; det er endog sædvanligt, at de engelske Foreninger først efterat have bestaaet i nogen Tid kunne opnaae det Resultat, som vi i det første Kvartal ere komne til, og dette er da et nyt Bevis for, at de engelske Forhold ikke ere gunstigere for Sagen end vorc, naar der kun gribes an med godt Mod.

